

การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ
ของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี
Environmental Management in Temple as the Ecological
In Line with Buddhist Integration of Sangha in Saraburi Province

ดร.อนูวัต กระสังข์*

ดร.นพดล ดีไทยสงค์**

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, ดร.***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๒๕ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี พบว่าปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดดังกล่าว มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัด ๒) การปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงใหม่ได้ถูกต่อต้านจากชุมชน ๓) การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก วัดได้กำหนดให้เด็กเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันเสาร์-อาทิตย์ สร้างความรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ

๒. กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี วัดควรที่จะส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนตามหลักอปริหานิย

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ธรรม ดังนี้ ๑) ความพร้อมเพียงในการจัดการประชุมเพื่อทบทวนการดำเนินงานตามโครงการที่ได้เสนอไว้โดยพุทธศาสนิกชน ๒) ความพร้อมเพียงของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม แสดงการสรุปผลการประเมินโครงการแต่ละโครงการ ๓) ความพร้อมเพียงในการให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนิกชนซึ่งทำงานด้านสิ่งแวดล้อม และกลุ่มคุ้มครองปกป้องศาสนสถาน ๔) ความพร้อมเพียงในการไม่ละเมิดกฏกติกา ระเบียบกฎหมายบ้านเมือง ๕) การสร้างจิตสำนึกและการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน และนักศึกษา ๖) ความพร้อมเพียงกันในการให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดจากเจ้าหน้าที่รัฐ ๗) การจัดการทำเวทีชาวบ้าน การทำประชาพิจารณ์ การทำประชาสังคมควรส่งเสริม ๘) การสนับสนุนงบประมาณจากวัด ต้องมีความเท่าเทียมและยุติธรรมสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม

๓. แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ดังนี้ ๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างศักยภาพ ๒) กำหนดแผนงานประจำปีอย่างสม่ำเสมอ ๓) ความพร้อมเพียงในการประชุม ๔) แผนการไม่บัญญัติกฏกติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฏเดิม ๕) แผนการให้ความเคารพผู้นำ ๖) แผนการปกป้องและให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ๗) แผนการให้ความเคารพกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ปกป้องสถานที่สำคัญทางวัตถุโบราณหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับการดูแลสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งแวดล้อม, นิเวศวิทยา ,พุทธบูรณาการ

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study the present states and the problems for environmental management in temple in Saraburi Province 2) to study the process for environmental management in temple as the ecological In line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province and 3) to purpose the trend environmental management in temple as the ecological in line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province. The research used qualitative research by documentary research with in-depth interview. Data was collected qualitative data using in-depth interviews by structure interview form with 25 executives and data analyzed by descriptive.

The research findings were as follows:

1) The present states and the problems for environmental management in temple at Saraburi Province found that the problems of environmental management in temple as follows 1) The problem from the waste that came from

tourist area in the temple. 2) The problem from the community resistance about landscape improving 3) The promotion for youth education and conscious through activities will be held on Saturday and Sunday.

2. The environment management process in temple as the ecological In line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province should be promote the participation role according to the condition of welfare as follows 1) The unity of meeting that will be reconsider any projects that the people plan it. 2) The unity of environment network who should be summarized each project. 3) The unity for the giving precedence to the people who work about environment and conservative group. 4) The unity for the conduction oneself follow law and social regulation. 5) To building the consciousness and body of knowledge for the youth. 7) The unity for the seeing with the person who break the law 8) The stage setting for public hearing. 8) The fairness budget supporting in the environment issue from the temple.

3. The environment management process in temple as the ecological In line with Buddhist integration of Sangkha in Saraburi Province trends as follows 1) The potential of environment network setting 2) The annual action plan setting 3) The unity in meeting 4) The plan that follow existent regulation 5) The Royalty of leadership 6) The plan for protection of the Buddhist in the community 7) The plan for holy places and protect the ruins and ancient remain places follow the environment law.

Keywords: Environmental Management, Ecology, Buddhist Integration.

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ หลักของพระพุทธศาสนาจึงเป็นแก่นและแกนของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น บทบาทของวัดในอดีตเป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนใน

สมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยเลี้ยงชีพ เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายบอกยาและรักษาคนเจ็บป่วย เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์และหาความรู้ต่างๆ เป็นสถาบันบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่างๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเป็นคลังพัสดุซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม^๑ บทบาทต่างๆ ที่กล่าวมา เริ่มลดน้อยถอยลงไปตามสภาพความเจริญของประเทศที่แปรเปลี่ยนไป จากการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ วัตถุนิยม ส่งผลให้ความสงบสุขแบบเดิมๆ ค่อยๆ หดล้นไป ประกอบกับมีโรงเรียนช่วยรับผิดชอบเรื่องการศึกษามากขึ้นมีโรงพยาบาลมารับผิดชอบเรื่องการรักษาพยาบาลออกไปจากวัด การที่คนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดน้อยลง ทำให้การได้ศึกษารับรู้หลักธรรมทางศาสนาที่ได้จากวัดลดน้อยลงไปด้วย ตลอดจนคนในสังคมจะต้องมาช่วยกันฟื้นฟูส่งเสริมให้วัดและพระสงฆ์ กลับมามีบทบาทช่วยจรรโลงสังคมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ประชาชนอีกครั้งหนึ่งเหมือนในอดีตที่ผ่านมา^๒

พุทธศาสนาเป็นองค์กรทางสังคมที่ดำรงอยู่ในรูปแบบของความเป็นสถาบัน ซึ่งหยั่งรากลึกอย่างยาวนานในสังคมไทย มาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ มีความต่อเนื่อง มีการสั่งสมและผลิตซ้ำอย่างมั่นคงสม่ำเสมอ อีกทั้งยังเป็นองค์กรที่มีขอบเขตฐานการสนับสนุนกว้างขวาง มีความเกี่ยวพันกับคนส่วนใหญ่ จึงทำให้เป็นสถาบันทางสังคมที่มีพลังสูง ในการควบคุมความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา อันเกิดจากปรัชญาคุณภาพและพระธรรมวินัย ที่สามารถหล่อหลอมความรู้สึกและผูกขาดความนิยม เชื่อถือของศาสนิกชนให้เป็นเอกภาพ ซึ่งพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับหลักนิเวศวิทยาในสองลักษณะคือ ๑) พิจารณาในส่วนที่สัมพันธ์กับพุทธประวัติ ซึ่งการศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าทำให้เราทราบว่า พระพุทธองค์ทรงใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในป่า ดังนั้นป่าจึงมีความสัมพันธ์กับพระพุทธองค์อย่างมาก เป็นสถานที่ประองค์ประสูติ เป็นแหล่งที่ประองค์ทรงค้นพบสังขารหรือการตรัสรู้ และเป็นที่ที่พระองค์ทรงดับขันธปรินิพพาน และ ๒) พิจารณาในส่วนที่สัมพันธ์กับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา^๓ ซึ่งพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งการดำเนินสายกลาง หลักคำสอนส่วนใหญ่จึงมุ่งให้บุคคลดำรงชีวิตในทางที่เหมาะสม ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ซึ่งรวมถึงการรู้จักใช้สอยอุปโภค และบริโภคอย่างพอเหมาะไม่มากเกินไป การที่พระพุทธศาสนาสอนเรื่องทางสายกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมให้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากเกินไป

^๑ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมปุตฺโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖.

^๒ สมานจิต ภิรมย์รัตน์, วัดพัฒนาตัวอย่าง ปี ๔๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

^๓ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, พุทธศาสนากับนิเวศวิทยา, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๑๒,๑ (ม.ค.-ก.พ. ๒๕๒๕) : ๔๗-๕๙.

พอดี ซึ่งในโลกปัจจุบันนี้ประสบกับวิกฤติการณ์ทางนิเวศวิทยาเนื่องจากการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป ปัญหาวิกฤตพลังงานก็ดี สิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษก็ดี และปัญหาภัยธรรมชาติก็ดี ล้วนแต่มีสาเหตุสำคัญจากการที่มนุษย์ไม่รู้จักใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม และกลมกลืนกับธรรมชาติมีการทำงานธรรมชาติมากเกินไปจนเกินไป

ฉะนั้น วัดจึงถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจ และเป็นที่พักทางใจของประชาชน โดยทั่วไปก็ว่าได้ วัดจึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความสะอาดร่มรื่น มีภูมิทัศน์ที่น่าชื่นชม มีการพัฒนาบุคลากรพัฒนาความรู้ของบุคลากรให้ทันต่อสมัยทั้งทางโลกและทางธรรม และมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมภายในวัดให้ดีขึ้น รวมถึงการพัฒนาด้านความสะอาดในบริเวณวัด และการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนที่มาวัดแล้วเกิดความสุขสบาย คลายจากความทุกข์ พร้อมทั้งมีความอิ่มเอิบใจ มีความสุขใจ รู้สึกผ่อนคลายจากความเครียดต่างๆ ได้รับความรู้ความเข้าใจถึงศิลปวัฒนธรรม และให้พุทธศาสนิกชนได้มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีความคิดริเริ่มที่ดีกลับไป ด้วยอาศัยหลักธรรมที่ได้ไปจากวัดนั่นเอง

หากแต่การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในสภาพปัจจุบันนี้ ซึ่งมักจะประสบปัญหาต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินการในด้านต่างๆ เหล่านี้ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาในหลายๆ อย่าง เช่น ประชาชนที่มีทองเที่ยวเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อวัด เนื่องจากวัดไม่สะอาด มีสิ่งปลูกสร้างไม่เหมาะสมกับวัด มีสภาพวัดที่ไม่น่าชื่นชมหรือมาแล้วไม่เกิดความสุขต่าง ๆ เช่น มีที่จอดรถน้อย ที่นั่งพักไม่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนที่มาวัด ห้องน้ำ - ห้องสุขา สกปรกหรือมีจำนวนน้อย เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของทางวัดมีน้อยหรือมีกิริยาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่พบได้มาก หากไม่ดำเนินการหาทางแก้ไข ย่อมที่จะทำให้ประชาชนเริ่มออกห่างจากวัดไป ความเสื่อมใสศรัทธาที่ลดลงและการพัฒนาวัดก็จะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น

อนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าจังหวัดสระบุรี เป็นจังหวัดที่น่าจะพัฒนาวัดให้เป็นวัดของการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการได้ โดยจังหวัดสระบุรี ประชากรร้อยละ ๙๙ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทั้งหมด ๔๘๖ วัด ซึ่งมีวัดที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพระพุทธบาท วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) วัดพระพุทธฉาย เป็นต้น ซึ่งความน่าสนใจในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเนื่องด้วยวัดดังกล่าว เป็นวัดที่มีชื่อเสียง มีศาสนสถานที่ทรงคุณค่า ให้ประชาชนผู้มาเยือนได้ชมประกอบกับมีทัศนียภาพที่สวยงาม บรรยากาศดี จึงเหมาะแก่การจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการได้

จากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์และปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเองจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดหลักการการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ และเพื่อศึกษาสภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการรวมถึงปัญหาและอุปสรรค นำไปสู่การ

วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี

๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ” มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดใน ๔ ด้าน คือ ๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ๒) กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม ๓) แนวทางการส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก และ ๔) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๓.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่การศึกษาวิจัย ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากวัดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด ประกอบด้วย ๑) วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท ๒) วัดพระพุทธฉาย อำเภอแก่งคอย ๓) วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) อำเภอพระพุทธบาท ๔) วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสาไห้ ๕) วัดเขาแก้ววรวิหาร อำเภอเสาไห้

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ซึ่งบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key informant) เป็นคณะพระสังฆาธิการในจังหวัด

สระบุรี โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพิจารณาคัดเลือกตัวอย่าง และคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสระบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยนำแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านซึ่งได้พิจารณาความถูกต้องและความเที่ยงตรง ความชัดเจนของการใช้ภาษา ครอบคลุมเนื้อหาหัวข้อที่จะวิจัย และหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสม ชัดเจนถ้วนสำนวนภาษาครอบคลุมด้วยเนื้อหาตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านแล้ว เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงลักษณะปัญหา และแนวทางแก้ไข การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยาย และพรรณนาความวิเคราะห์ลักษณะปัญหา และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การเชิงลึก (Indepth Interview) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามลำดับของข้อมูล ดังนี้

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี

สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี ซึ่งในการวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตของวัดที่เป็นพื้นที่ในการวิจัยจำนวน ๕ วัด ประกอบด้วย ๑) วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท ๒) วัดพระพุทธฉาย อำเภอแก่งคอย ๓) วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) อำเภอพระพุทธบาท ๔) วัดสมุหประดิษฐานราม อำเภอเสาไห้ ๕) วัดเขาแก้ววรวิหาร อำเภอเสาไห้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดดังกล่าว มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่

๑) ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะมูลฝอย ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดกลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำลายภาพลักษณ์อันสวยงามของบนพื้นที่ภายในวัด ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามจำนวนนักท่องเที่ยวและร้านอาหารบนภายในวัด ขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดส่วนใหญ่เป็นขยะอินทรีย์ ได้แก่ พวกเศษอาหาร เศษผักผลไม้ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีขยะทั่วไปที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ขยะรีไซเคิล ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ขยะมูลฝอยมีการตกค้างเป็นจำนวนมากซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นวัด ในอนาคตปริมาณขยะมูลฝอยนับวันจะทวีเพิ่มมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ภายในวัด ซึ่งปัจจุบันไม่สามารถรองรับได้หรือไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะพื้นที่ภายในวัดที่มีขนาดใหญ่ และภายในวัดที่มีขนาดเล็ก ก็ตามยังพบว่าในพื้นที่ภายในวัดแต่ละพื้นที่นั้นยังคงประสบกับปัญหาในด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ยังมีการบริหารจัดการไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างในพื้นที่ภายในวัด

๒) ปัญหาการเข้าใจของคนในพื้นที่ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด ในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงใหม่ได้ถูกต่อต้านจากชุมชน ขณะที่วัดยืนยันทำอย่างเหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวก ไม่มีความขัดแย้งภายในวัด จากกรณีการปรับปรุง และบูรณะภูมิทัศน์รอบศาสนสถาน ต้องมีการพัฒนาหลายๆ ด้าน เช่น การเปิดประตูวัดให้รถสามารถขับเข้ามาได้โดยสะดวก ปรับปรุงถนนทุกสาย โดยลาดยาง หรือเทคอนกรีต ตัดถนนเพิ่มเพื่อให้สะดวกในการขับรถเที่ยววัด และชมสถานที่สำคัญต่างๆ ผ่านทางพระอุโบสถ โบราณสถาน จนเป็นเหตุให้มีกลุ่มต่างๆ ออกมาวิจารณ์ถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งมีการคัดค้านจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจไปแล้ว เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทางวัดพยายามทำให้เห็นว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่ควรให้ทำต่อไปจนสำเร็จ ทุกอย่างจะดูเรียบร้อย สวยงาม กลมกลืนไปกับธรรมชาติ การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบนยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพรกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบนยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพรกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น หลังมีกระแสข่าวออกไปจนมีการต่อต้านว่าต้นไม้ขนาดใหญ่จะตายจากเหตุการณ์ปรับพื้นที่ เพียงแต่ปรับปรุงสภาพให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นทางวัดก็ได้เชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขึ้นมาแนะนำการรักษาต้นไม้โดยมี นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชนขึ้นมา เพื่อดูการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบพื้นที่ของวัด จนทุกฝ่ายต่างเห็นชอบจึงดำเนินงานต่อ

๓) การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก วัดได้กำหนดให้เด็กเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้ พระพุทธศาสนาในวันเสาร์-อาทิตย์ เรียกว่าเด็กเยาวชนเรียนธรรมศึกษาเชิงปฏิบัติร่วมเพื่อสร้างให้เด็กเกิดความรักความศรัทธากับวัด มีความรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดในการศึกษา เช่น ชมรมธรรมะเด็กแนว ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจ กำลังใจให้มีความร่าเริง ไม่น่าเบื่อในการเข้ามาวัด แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาในวัดนั้นเป้าหมายคือการให้ศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนในวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งการพยายามให้ชาวพุทธ เด็กเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ได้มีการพัฒนาศักยภาพและ

บทบาท ในด้านการชี้แนะ สั่งสอน และเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกๆ ด้าน เป็นที่สงบจิตใจ เป็นที่พักผ่อนของชุมชน และเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่ยังคงยึดหลักพระธรรมวินัยควบคู่กันไป โดยนำหลักการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการบริหารกิจการของวัด ภายใต้อำนาจ บวร คือบ้าน วัด โรงเรียน และราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการไปสู่เป้าหมาย

๒. แนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่วัดควรเน้นเป็นพิเศษ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม แผนกลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาของวัดที่ไม่สามารถจะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นั้น เนื่องมาจากการที่วัดดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถและเต็มศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้วยว่าจะมีนโยบายอย่างไร ฉะนั้น วิธีการแก้ไขปัญหากวัดสามารถจะกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมและการให้มีผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะก็จะสามารถแก้ไขได้มากเพราะวัดมีศักยภาพในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว

๒) กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (๑) แผนการประชุมบ่อยๆ ซึ่งวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนงานประจำปีในการส่งเสริมการประชุมกันบ่อยๆ หรืออาจจะกำหนดแผนฉุกเฉินในกรณีการเรียกร้องหรือการประท้วง (๒) แผนการประชุม-เลิกประชุมพร้อมเพรียง ซึ่งเป็น การสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อว่าหากมีการประชุมหรือการทำประชาพิจารณ์จะต้องมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันและจะต้องเลิกประชุมพร้อมกัน (๓) แผนการไม่บัญญัติกฎ กติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฎเดิม ฝ่ายวัดกับฝ่ายเครือข่ายพุทธศาสนิกชนทั้งหมดจะต้องทำความเข้าใจในกติกา (๔) แผนการให้ความเคารพผู้นำ ซึ่งจะอยู่ที่ประธานหรือผู้นำในสถานที่นั้นๆ ว่าสามารถจะดำรงตนเองให้เกิดภาพของความยุติธรรม และสามารถดำรงตนเองให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเคารพได้อย่างเปิดเผย ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง (๕) แผนการปกป้องและให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ฝ่ายวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมประจำปีให้มีการดึงพุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดได้เข้ามาเสริมการทำงานโดยการ อนุมัติงบประมาณให้กับพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่อง (๖) แผนการให้ความเคารพกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การกำหนดการทำประชาพิจารณ์ก่อนการจัดทำโครงการทุกครั้งจะต้องมีการสร้างข้อตกลง กติการ่วมกันในการที่จะปกป้องสถานที่สำคัญทางวัตถุโบราณหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งเหล่านั้น (๗) แผนการปกป้องคุ้มครองและให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ เป็นการนิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมประชุมวางแผน และเป็นการนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททางสังคมในฐานะสมาชิกของสังคมในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์จะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะจะไม่มีผลประโยชน์ทางตัวเลขมาเกี่ยวข้อง

และพระสงฆ์เอง บางครั้งก็ถูกคุกคาม หากเครือข่ายพุทธศาสนิกชนอื่น ๆ ได้รวมพลังเพื่อปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์จะทำให้การดำเนินงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๓) **แนวทางการส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก** บทบาทหน้าที่ของวัดอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ นั่นก็คือ การกำหนดแผนประจำปีในระยะยาวในการให้การศึกษาแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทุกรูปแบบซึ่งเชื่อมโยงไปยังโรงเรียนต่างๆ หรือมหาวิทยาลัยในทุกกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือไปยังมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อกำหนดหลักสูตรการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และพุทธศาสนิกชนทั่วไปในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเบื้องต้น

๔) **การส่งเสริมการมีส่วนร่วม** การกำหนดแผนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล ในการปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนาทุกระบวนการจะต้องมีการกำหนดให้พุทธศาสนิกชนได้มีบทบาทเข้ามาเสริมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนและเปิดกว้างในทุกความคิดเห็น ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการประชาพิจารณ์ในทุกเครือข่ายต่างๆ เช่น เครือข่ายครูนักเรียน นักศึกษา เครือข่ายพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ในภาคต่างๆ เครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายภาคโรงงานอุตสาหกรรม เครือข่ายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เครือข่ายนักวิชาการ ซึ่งตรงนี้ฝ่ายวัดจะต้องเป็นเจ้าของหลักในการจัดการปัญหาและสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นและสร้างแรงขับเคลื่อนในลักษณะองค์รวมเดียวกันซึ่งจะเห็นพลังของเครือข่ายต่างๆ ที่ต้องการเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

๖. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี

สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดสระบุรี ซึ่งในการวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตของวัดที่เป็นพื้นที่ในการวิจัยจำนวน ๕ วัด ประกอบด้วย ๑) วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท ๒) วัดพระพุทธฉาย อำเภอแก่งคอย ๓) วัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์) อำเภอพระพุทธบาท ๔) วัดสมุหประดิษฐาราม อำเภอเสาไห้ ๕) วัดเขาแก้ววรวิหาร อำเภอเสาไห้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดดังกล่าว มีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะมูลฝอย ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดกลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำลายภาพลักษณ์อันสวยงามของบนพื้นที่ภายในวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระโชติ รัตนกุล^๑

^๑วีระโชติ รัตนกุล, สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒).

ในงานวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการดำเนินงานโครงการพัฒนาศาสนสถานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี ๒๕๕๑ และข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับ ห้องน้ำห้องส้วม ขยะมูลฝอย อาณาบริเวณโดยรอบวัด รวมถึงสัตว์และแมลงนำโรคต่างๆ ที่ อยู่ในเขตวัด ยังเป็นปัญหาสำคัญ ฉะนั้นจึงได้ศึกษาสภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเป็นจริงรวมถึงการรับรู้ของเจ้าอาวาสเรื่องปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามจำนวนนักท่องเที่ยวและร้านอาหารบนภายในวัด ขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ภายในวัดส่วนใหญ่เป็นขยะอินทรีย์ ได้แก่ พวกเศษอาหาร เศษผักผลไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีขยะทั่วไปที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ขยะรีไซเคิล ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ขยะมูลฝอยมีการตกค้างเป็นจำนวนมากซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นวัด ในอนาคตปริมาณขยะมูลฝอยนับวันจะทวีเพิ่มมากขึ้นจนส่งผลให้กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ภายในวัด ซึ่งปัจจุบันไม่สามารถรองรับได้หรือไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าพื้นที่ภายในวัดที่มีขนาดใหญ่ และภายในวัดที่มีขนาดเล็ก ก็ตามยังพบว่าในพื้นที่ภายในวัดแต่ละพื้นที่นั้นยังคงประสบกับปัญหาในด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ยังมีการบริหารจัดการไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างในพื้นที่ภายในวัด จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มานิตย์ เขียวดารา**^๕ ในงานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี” ที่พบว่า ในระยะสั้นควรดำเนินการ ดังนี้ ๑) ระดับจังหวัด ให้จัดทำแผนปฏิบัติการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ๒) ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรดำเนินการรณรงค์ให้แต่ละครัวเรือนในชุมชนลดปริมาณขยะมูลฝอย นอกจากนี้ควรให้มีการคัดแยกขยะ จัดหาถังรองรับขยะและรถขนขยะที่มีดัดให้เพียงพอ รวมทั้งสนับสนุนสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารขยะในโรงเรียน ในระยะยาว ควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับจังหวัด ดังนี้ ๑) นำรถขยะมูลฝอยมาผลิตกระแสไฟฟ้าจากก๊าซมีเทนที่เกิดขึ้นในบ่อฝังกลบ ๒) แปรรูปพลาสติกเป็นน้ำมัน ๓) นำขยะที่เป็นสาร อินทรีย์มาผลิตปุ๋ยหมัก และน้ำหมักชีวภาพในเชิงการค้า ๔) จัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ประโยชน์ร่วมกัน และในงานวิจัยของ **พรพิมล วิกฤษพัฒน์** ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียน จังหวัดเชียงใหม่” ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนเกิดกว่าครึ่งเห็นว่าขยะทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทุกคนควรร่วมรับผิดชอบ แต่ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มตัวอย่างก็ยังคงคิดว่า หน่วยงานของรัฐต้องเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดการ อย่างไรก็ตามหลักจากการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ในการให้ความรู้การจัดทำแผนชุมชน การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่นๆ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และชุมชนยังเกิดการตื่นตัวในปัญหาที่เกิดจากขยะ เกิดการปฏิสัมพันธ์ในระหว่างกลุ่มภายในชุมชนมากขึ้น เกิดกลุ่มการทำงานด้านการ

^๕มานิตย์ เขียวดารา, “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒).

จัดการขยะ นอกจากนี้ยังเกิดเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงานขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียง^๖

๒. ปัญหาการเข้าใจของคนในพื้นที่ในการปรับภูมิทัศน์ ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงใหม่ได้ถูกต้องด้านจากชุมชน ขณะที่วัดยืนยันทำอย่างเหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกไม่มีความขัดแย้งภายในวัด จากกรณีการปรับปรุง และบูรณะภูมิทัศน์รอบศาสนสถาน ต้องมีการพัฒนาหลายๆ ด้าน เช่น การเปิดประตูวัดให้รถสามารถขับเข้ามาได้โดยสะดวก ปรับปรุงถนนทุกสาย โดยลาดยาง หรือเทคอนกรีต ตัดถนนเพิ่มเพื่อให้สะดวกในการขับรถเที่ยวดู และชมสถานที่สำคัญต่างๆ ผ่านทางพระอุโบสถ โบราณสถาน จนเป็นเหตุให้มีกลุ่มต่างๆ ออกมาวิจารณ์ถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งมีการคัดค้านจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจไปแล้ว เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทางวัดพยายามทำให้เห็นว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่ควรให้ทำต่อไปจนสำเร็จ ทุกอย่างจะดูเรียบร้อย สวยงาม กลมกลืนไปกับธรรมชาติ การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบนยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น การปรับปรุงภูมิทัศน์ดังกล่าว ทำโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติเดิมมากที่สุด ต้นไม้ขนาดใหญ่ไม่มีการเอาออก ยังคงอยู่ในสภาพเดิม โดยมีการปรับพื้นดินให้เรียบ และวางหินเรียงให้เป็นระเบียบ และสวยงามเพื่อความสะดวกและปลอดภัย ซึ่งแต่เดิมบนยอดเขาพุทธทอง ไม่มีการใช้ประโยชน์ และมีสภาพกร้าง โดยจะมีเพียงกิจกรรมในวันสำคัญ เช่นการเวียนเทียน เท่านั้น หลังมีกระแสข่าวออกไปจนมีการต่อต้านว่าต้นไม้ขนาดใหญ่จะตายจากเหตุการณ์ปรับพื้นที่ เพียงแต่ปรับปรุงสภาพให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นทางวัดก็ได้เชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขึ้นมาแนะนำการรักษาต้นไม้โดยมี นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชนขึ้นมา เพื่อดูการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบพื้นที่ของวัด จนทุกฝ่ายต่างเห็นชอบจึงนำเนินงานต่อจากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปิยะภรณ์ วรประโยชน์**^๗ ได้วิจัยเรื่อง “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผลวิจัยพบว่า พื้นที่บริเวณด้านหน้าวัดควรเก็บธงชาติและธงธรรมจักร เพื่อเน้นความสำคัญของพื้นที่บริเวณด้านหน้าวัดให้ชัดเจนและมีความโดดเด่นขึ้น สภาพพื้นที่โดยรอบวัดปัจจุบันพบปัญหาที่เกิดจากการติดตั้งป้ายโฆษณา การติดตั้งระบบสาธารณูปโภค การจอดรถของรถประจำทางที่มาจอดรอรับผู้โดยสาร การปรับปรุงทัศนียภาพของพื้นที่ควรใช้พืชพรรณ โดยคัดเลือกพันธุ์ไม้มาปลูกและตกแต่งโดยพิจารณารูปร่าง ขนาด ดอก ใบ และเรือนพุ่ม ปลูกเป็นแนวยาวเพื่อ

^๖พรพิมล วิกรัยพัฒน์, “การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียง จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ๒๕๕๐).

^๗ปิยะภรณ์ วรประโยชน์, “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙-๘๐.

ใช้เป็นฉากช่วยในการปิดบังปัญหาทัศนียภาพที่ไม่น่ามอง นอกจากนี้การปรับพื้นที่ผิวทางเท้าให้เรียบมีระดับที่เสมอกัน ระบบสาธารณูปโภคควรเก็บซ่อนลงใต้ดินเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสำหรับป้ายโฆษณาและความสูงของอาคารพาณิชย์ ควรแก้ไขที่ตัวอาคารโดยลดขนาดของตัวอาคารลงและเพิ่มระยะห่างออกมาจากบริเวณวัด เพื่อช่วยเสริมมุมมองของสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานภายในวัดให้มีความโดดเด่นขึ้น วิธีดังกล่าวอาจจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมีการก่อสร้างอาคารสูงอยู่แล้ว ฉะนั้นอาจจะแก้ไขได้โดยการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของอาคารสูงในเรื่องของรูปทรง สีเส้น และวัสดุที่ใช้ให้มีความกลมกลืนเข้ากันได้กับสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานภายในวัด ส่วนการจอดรถของรถประจำทางให้จัดระเบียบพื้นที่ในการจอดไปอยู่ในส่วนของถนนด้านข้างวัดแทนการจอดรถบริเวณด้านหน้าวัดนอกจากนี้แล้วภายในวัดควรมีการจัดสภาพแวดล้อมของวัด เช่น ควรเพิ่มความร่มรื่นโดยการปลูกต้นไม้ให้แก่พื้นที่ โดยนำไม้ยืนต้นและไม้ดอกไม้ประดับปลูกไว้ตามแนวทางเดิน ตัดแต่งกิ่งไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ให้โปร่งโล่งและเป็นระเบียบมากขึ้น บริเวณร้านค้าขายของบูชา/ขายของที่ระลึกควรมีการจัดร้านค้าให้สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น วัดที่ได้มีการปรับปรุงโดยการใช้นาตราการลดผลกระทบทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ กลุ่มตัวอย่างอย่างมีความพึงพอใจต่อมาตรการลดผลกระทบทางทัศนียภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปกรณ์ ต้นสกุล**^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนาวัด มุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระศาสนา สร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง ๓. การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก วัดได้กำหนดให้เด็กเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันเสาร์-อาทิตย์ เรียกว่าเด็กเยาวชนเรียนธรรมศึกษาเชิงปฏิบัติร่วมเพื่อสร้างให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับวัด มีความรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดในการศึกษา เช่น ชมธรรมะเด็กแก้ว ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจ กำลังใจให้มีความร่าเริง ไม่น่าเบื่อในการเข้ามาวัด แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาในวัดนั้นเป้าหมายคือการศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนในวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งการพยายามให้ชาวพุทธ เด็กเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ได้มีการพัฒนาศักยภาพและบทบาท ในด้านการชี้แนะ สั่งสอน

^๕ ปกรณ์ ต้นสกุล, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ๒๕๔๖), หน้า ๕๒.

และเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกๆ ด้าน เป็นที่สงบจิตใจ เป็นที่พักผ่อนของชุมชน และเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่ยังคงยึดหลักพระธรรมวินัยควบคู่กันไป โดยนำหลักการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการบริหารกิจการของวัด ภายใต้อำนาจ บวร คือบ้าน วัด โรงเรียน และราชการ เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการไปสู่เป้าหมาย จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด เฟ็งอุดม^๙ ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามพระศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า มีพระสงฆ์ที่พัฒนาหลายรูป ได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมของชาวบ้านในด้านสังคมและวัฒนธรรมได้แก่การอบรมสั่งสอนแนะนำชาวบ้านว่าการทำความสะอาดบ้านเรือนหรือชุมชน ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำลำคลอง ก็คือการทำบุญอย่างหนึ่ง และในงานวิจัยของ รุ่งโรจน์ คำแน่น^{๑๐} ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาจิตใจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การพัฒนาเพื่อจัดระเบียบชุมชนการพัฒนาการสาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการเกษตร และกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับชาวบ้านและความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน

๒. แนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่วัดควรเน้นเป็นพิเศษ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม แผนกลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาของวัดที่ไม่สามารถจะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นั้น เนื่องมาจากการที่วัดดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่เต็มกำลังความสามารถและเต็มศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้วยว่าจะมีนโยบายอย่างไร ฉะนั้น วิธีการแก้ไขปัญหากวัดสามารถจะกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมและการให้มีผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะก็จะสามารถแก้ไขได้มากเพราะวัดมีศักยภาพในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว

^๙ สมคิด เฟ็งอุดม, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามพระศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร), ๒๕๓๕.

^{๑๐} รุ่งโรจน์ คำแน่น, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๙.

๒) กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (๑) แผนการประชุมบ่อย ๆ ซึ่งวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนงานประจำปีในการส่งเสริมการประชุมกันบ่อย ๆ หรืออาจจะกำหนดแผนฉุกเฉินในกรณีการเรียกร้องหรือการประท้วง หรือท้วงติงโครงการของวัดบางประการที่ไม่เห็นด้วย และการต่อต้านของพุทธศาสนิกชนในโครงการรัฐอื่น ๆ ซึ่งจะออกมาในรูปของการทำประชาพิจารณ์นอกจากนี้ยังสามารถประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้ามาร่วมกันเสนอความคิดเห็น เป็นการระดมความคิดเห็นของเครือข่ายพุทธศาสนิกชนทั้งหมดรวมไปถึงความเป็นไปได้ของการจัดทำโครงการของวัดว่าสอดคล้องกับภารกิจที่มีหรือไม่ อย่างไร และการปฏิบัติตามหน้าที่ที่มอบหมายเป็นความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับจากการมอบหมายให้ดำเนินงานในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นการเฉพาะตามกรอบของหน้าที่ที่พึงกระทำร่วมกันว่าใครมีหน้าที่อะไรบ้างเพื่อการดูแลบำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระพงษ์เพชร แสนสามารถ**^{๑๑} ในงานวิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับดังนี้ ด้านกิจกรรมการลดภาวะโลกร้อนของวัด ด้านการสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านการประเมินผลและรายงาน ด้านการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในวัด ด้านการประสานงานและร่วมมือกับชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รุ่งรัตน์ ลัพเจริญวงศ์**^{๑๒} ในงานวิจัยเรื่อง สภาวะและคุณภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาวะด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของหลายวัดที่ทำการศึกษ อยู่ในสภาพไม่ดีและก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพแก่พระสงฆ์ โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและสามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกันเป็นพลวัตร จึงแนะนำให้มีการ เสริมสร้างวงจรคุณธรรมขึ้นมาแทนที่ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อสุขภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของพระสงฆ์ในภาพรวม (๒) แผนการประชุม-เลิกประชุมพร้อมเพรียง ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อว่าหากมีการประชุมหรือการทำประชาพิจารณ์จะต้องมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันและจะต้องเลิกประชุมพร้อมกัน หากมีกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดการเลิกประชุมก่อนให้ถือว่าการประชุมนั้น ไม่ผลต่อการลงประชามติในการทำโครงการจะต้องมีการประชุมกันใหม่ซึ่งอาจจะทำได้โดยการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างฝ่ายวัดกับพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ทั้งหมดเพราะเป็นการรับรู้ข้อมูลโดยตลอด เป็นความพร้อมเพรียงเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายทั้งหมดและรู้ว่า จะต้องทำอะไร จะต้องทำที่ไหน จะต้องทำอย่างไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบบ้าง ซึ่งการปฏิบัติหน้าได้ตาม

^{๑๑} พระพงษ์เพชร แสนสามารถ, การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร, **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒)

^{๑๒} รุ่งรัตน์ ลัพเจริญวงศ์, สภาวะและคุณภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓).

ศักยภาพของตนและเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายซึ่งเป็นจุดแข็งมาทำงานร่วมกันซึ่งบางครั้งมองว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่ายมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน (๓) แผนการไม่บัญญัติกฎ กติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฎเดิม ฝ่ายวัดกับฝ่ายเครือข่ายพุทธศาสนิกชนทั้งหมดจะต้องทำความเข้าใจในกติกา และกฎเกณฑ์เดิมร่วมกันและพร้อมที่จะปฏิบัติโดยไม่ขัดแย้งรวมทั้งหากมีกติกา กฎเกณฑ์ใหม่ก็พร้อมที่จะพิจารณาความเป็นไปได้ของการปฏิบัติว่าสามารถจะปฏิบัติได้ทั้งหมดหรือไม่ อย่างไร และทุกคนในที่ประชุมจะต้องมีการลงมติรับหลักการร่วมกันโดยถือว่าทุกคนมีหน้าที่ของตนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการให้ความเคารพกฎ กติกาที่มีอยู่ และเป็น การให้ความสำคัญต่อกระบวนการกลุ่มที่มุ่งไปที่การศึกษาและรักษากฎกติกา กฎหมาย ระเบียบใน การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะไปได้ด้วยดี (๔) แผนการให้ ความเคารพผู้นำ ซึ่งจะอยู่ที่ประธานหรือผู้นำในสถานที่นั้นๆว่าสามารถจะดำรงตนเองให้เกิดภาพ ของความยุติธรรม และสามารถดำรงตนเองให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเคารพได้อย่างเปิดเผย ไม่มี ผลประโยชน์แอบแฝง นอกจากนี้การไม่เลือกปฏิบัติและให้ความใส่ใจต่อพุทธศาสนิกชนทุกพื้นที่จะ นำไปสู่การให้ความเคารพต่อผู้นำ นอกจากนี้ เมื่อผู้นำมีการดำรงตนเองดีอยู่แล้วฝ่ายพุทธศาสนิกชน จะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้นำในการเข้าร่วมประชุมวางแผนทุกครั้ง เป็นการให้ความสำคัญกับ การประชุม การทำประชาพิจารณ์ การทำเวทีชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้นำหรือประธานจะต้องเอาใจใส่ ในการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่นั้น ๆ อย่างไรก็ดี มีความเที่ยงธรรม เป็นการติดตาม ตรวจสอบการทำงานของผู้นำให้เกิดการ ดำเนินอย่างผู้เป็นกลางมากที่สุดและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้ใด (๕) แผนการปกป้องและให้ ความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ฝ่ายวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม ประจำปีให้มีการดึงพุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดได้เข้ามาเสริม การทำงานโดยการอนุมัติงบประมาณให้กับพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่องและเพียงพอพร้อมกับการ ตรวจสอบการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายต่างๆรวมทั้งของหน่วยงานรัฐให้มีความโปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ซึ่งจะต้องให้อำนาจแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมบทบาท พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ และเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ที่ทำงานด้าน สิ่งแวดล้อมมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันเพราะมองว่าพุทธศาสนิกชนจะมีความสามารถในการ ปกป้อง ดูแล และรักษาสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าผู้ชาย เช่น การเอาจริงเอาจังกับการแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมหากไม่สำเร็จจะไม่ยอมลดความพยายาม (๖) แผนการให้ความเคารพกับสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ การกำหนดการทำประชาพิจารณ์ก่อนการจัดทำโครงการทุกครั้งจะต้องมีการสร้าง ข้อตกลง กติการ่วมกันในการที่จะปกป้องสถานที่สำคัญทางวัตถุโบราณหรือสถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งเหล่านั้น หากมีการจัดทำโครงการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ส่ง ผลกระทบต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ฝ่ายเครือข่ายพุทธศาสนิกชนจะต้องร่วมกันต่อต้านหรือเรียกร้องให้มี การทบทวนโครงการดังกล่าวซึ่งทางฝ่ายหน่วยงานจะต้องยุติหรือพิจารณาโครงการใหม่โดยทันที และนำไปสู่การประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางใหม่อีกครั้งและประเด็นดังกล่าวจะต้องระบุข้อกำหนด ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของวัดหรือเป็นการจัดประชุมวางแผนในวัดหรือสถานที่สำคัญให้เห็น

ภาพของการรักษาสถานที่สำคัญไว้อันเป็นการแสดงไว้ว่าพุทธศาสนิกชนและวัดได้ให้ความสำคัญกับสถานที่อันเป็นที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพ สักการบูชาและเป็นสถานที่อาศัยอยู่ของผู้คุ้มครองปกป้องดูแลสถานที่นั้นอันเป็นความเชื่อและเป็นศูนย์รวมของการประกอบความดีทั้งหลาย ซึ่งจะต้องไม่กระทบต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชน เป็นการเคารพสิทธิต่อการดำเนินวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน (๗) แผนการปกป้องคุ้มครองและให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ เป็นการนิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมประชุมวางแผน และเป็นการนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททางสังคมในฐานะสมาชิกของสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์จะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะจะไม่มีผลประโยชน์ทางตัวเลขมาเกี่ยวข้อง และพระสงฆ์เอง บางครั้งก็ถูกคุกคาม หากเครือข่ายพุทธศาสนิกชนอื่น ๆ ได้รวมพลังเพื่อปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์จะทำให้การดำเนินงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ทางวัดจะต้องออกข้อบังคับเพิ่มเติมหากโครงการรัฐ หรือโครงการของเอกชนที่คุกคามต่อเสรีภาพและชีวิตของพระสงฆ์จะต้องเข้าไปดำเนินการเพื่อยับยั้งโดยให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือไปยังฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้ามาดูแลเพิ่มเติมหรือผู้นำของวัดจะต้องเข้าไปดูแลด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๗. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑. ส่วนงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก และการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการพัฒนาความคิดสติปัญญา เพื่อให้เกิดการร่วมมือกับส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

๒. ส่วนงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดอบรม ให้การศึกษา และทำความเข้าใจในแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการนำแนวคิดปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม

๗.๒ ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัตินี้ได้เสนอแนะจากผลการวิจัยในประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและควรเป็นประเด็นเร่งด่วนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๑. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรส่งเสริมให้มีการจัดประชุมสัมมนาร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่อยู่เสมอ

๒. ส่วนงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ควรรับฟังความคิดเห็นและรับฟังข้อมูลข้อเท็จจริงอันเป็นปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์

๗.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธ บูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดการสิ่งแวดล้อม

๒) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่น ๆ เช่น ภาคเหนือ หรือภาคใต้เพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

สมานจิต ภิรมย์ริน. วัดพัฒนาตัวอย่าง ปี ๔๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

(๒) วารสาร:

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. พุทธศาสนากับนิเวศวิทยา. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ๑๒, ๑ (ม.ค.-ก.พ. ๒๕๒๕).

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ปกรณ ดันสกุล. “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖.

ปิยะภรณ์ วรประโยชน์. “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑.

พรพิมล วิกฤษพัฒน์. “การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียง จังหวัดเชียงใหม่”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ๒๕๕๐.

พระพงษ์เพชร แสนสามารถ. การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒.

มานิตย์ เขียวดารา. “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี”. **รายงานการวิจัย,** (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

รุ่งรัตน์ ลัพเจริญวงศ์. สภาวะและคุณภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓.

รุ่งโรจน์ คำแน่น. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

วีระโชติ รัตนกุล. สภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, **วิทยานิพนธ์สาธารณสุขมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒.

สมคิด เพ็งอุดม. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Clark. John J.. **Outline of Local Government of The United Kingdom.** London: Sirlsac Pitman And Son Ltd., 1957.

Mongtagu. Harris G., **Comparative Local Government.** Great Britain: William Brendon and Son Ltd., 1984.

Robson. William A., **Local Government in Encyclopedia of Social Science, Vol. x.** New York: The Macmillan Company, 1953.

Tchobanoglous.G.Theisen.H.& Vigil. S.. **Integrated Solid Waste Management: Engineering Principle and Management Issues.** New York: McGraw-Hill, 1993.

ทฤษฎีภาวะผู้นำใฝ่บริการ : ทิศทางการบริหารจัดการขององค์กรในอนาคต
SERVANT LEADERSHIP THEORY: THE MANAGEMENT DIRECTION
OF THE ORGANIZATION IN FUTURE

อนูวัต กระสังข์*
Anuwat Krasang

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ ผู้เขียนนำเสนอทฤษฎีภาวะผู้นำใฝ่บริการ : ทิศทางการบริหารจัดการขององค์กรในอนาคตพบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ตัวผู้นำ 2) ผู้ตาม 3) การเปลี่ยนแปลง 4) อิทธิหรือแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการยังสอดคล้องกับหลักธรรมสำหรับผู้บริหารหรือผู้ปกครอง อันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวความเห็นอกเห็นใจของบุคคล และประสานหมู่ชนให้สามัคคี เป็นหลักการของการสงเคราะห์มีพื้นฐานบนความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การปฏิบัติด้วยความศรัทธา การยึดหลักการของการรับใช้และให้บริการ การกระทำความดีเพื่อการอยู่ร่วมกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำใฝ่บริการ, ทิศทางการบริหารจัดการขององค์กร

ABSTRACT

In This article, the author presents servant leadership theory: the management direction of the organization in future and found that consists of four main components: 1) leadership 2) followers 3) change 4) inspiration or motivation to change. Servant leadership also corresponds to the principles for administrators or governors that yield compassion and bond human beings together in harmony. The principles of charity based on sympathy and empathy, service rendering with faith and good deeds for harmonious living together.

Keywords: Leadership Services, Management Direction of the Organization

1. บทนำ

บทบาทที่ผู้นำต้องแสดงในองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของบุคลากร การออกแบบโครงสร้างองค์กร และการแสดงบทบาทผู้นำบริการ การเป็นผู้นำบริการนั้นจะต้องเรียนรู้ที่จะคิดในรูปแบบของการควบคุมร่วม ซึ่งก็คือ การหาข้อตกลงระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าจะเป็นการควบคุมเหนือ ผู้นำบริการจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามบนพื้นฐานของความคิด

*Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

วัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร ในองค์การแห่งการเรียนรู้ ผู้นำ จะช่วยให้บุคลากรเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมด ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง และเพิ่มความสามารถของบุคลากรเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในอนาคต

หลังจากแนวคิดภาวะผู้นำบริการปรากฏขึ้นจนถึงปัจจุบัน จึงมีการประยุกต์แนวคิดไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างแพร่หลาย ซึ่งโดยหลักแล้วสามารถแบ่งแนวทางการประยุกต์แนวคิดดังกล่าว ได้ 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การใช้เป็นปรัชญาเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติในองค์การ 2) การใช้สร้างหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับผู้จัดการในองค์การ 3) การใช้เป็นหลักการสำหรับภาวะผู้นำในสังคม 4) การสร้างหลักสูตรแบบมุ่งเน้นประสบการณ์ในสถานศึกษา 5) การสร้างโปรแกรมการพัฒนาตนเอง และ 6) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมทั้งในสถานศึกษาและในองค์การธุรกิจ

2. ลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำ

ในเบื้องต้นของบทความนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปของผู้นำและภาวะผู้นำ เป็นคำ 2 คำ ที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ในขณะเดียวกันภาวะผู้นำใ้บริการ ก็เป็นการนำเอาความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำไปใช้ในขอบข่ายที่เจาะจง

ภาวะผู้นำคือการที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการเป็นกระบวนการของอิทธิพลที่บุคคลหนึ่งพยายามใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลคนหนึ่งสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการมีอิทธิพลหรือการเปลี่ยนแปลงขององค์การ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่บุคคลหรือองค์การนั้นต้องการ (Somphong Singhaphon, 2009: 11) ภาวะผู้นำเริ่มต้นจากความสามารถของบุคคลในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ เป็นศิลปะและทักษะในการบริหารที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้นำองค์กรทุกระดับในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ (Sunthon Khotbanthao, 2008: 3)

กระบวนการบริหารประกอบด้วย การวางแผน การควบคุม การเตรียมการ คิด ตัดสินใจ การสั่งการและอำนวยการ เป็นกระบวนการที่มีระเบียบกำหนดรักษาสภาพเดิมที่มั่นคงอยู่แล้ว เน้นเรื่อง ประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง ความเป็นผู้นำ เป็นสมรรถนะที่สำคัญของผู้นำองค์กรคือ ความสามารถในการสร้างและนำวิสัยทัศน์ขององค์การ โน้มน้าวผู้อื่นให้ยอมรับและมุ่งสู่วิสัยทัศน์ขององค์การ ให้การสนับสนุนผู้อื่น ทั้งในด้านการให้คำแนะนำ และการให้อำนาจแก่บุคลากรให้สามารถเจริญก้าวหน้าอย่างมีอาชีพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในระดับบุคคล ที่งาน และระดับองค์การทั้งในด้านทัศนคติ การปฏิบัติงานและการตัดสินใจ แหล่งที่มาของการมีอิทธิพลอาจเป็นทางการ ได้กำหนดชัดเจนมาจากตำแหน่งทางบริหารขององค์การนั้นมีอำนาจอะไรบ้าง ดังนั้นการได้รับบทบาทการเป็นผู้นำในตำแหน่งบริหาร ก็ทำให้บุคคลนั้น ได้รับอำนาจและเกิดอิทธิพลต่อผู้อื่น ผู้นำสามารถเกิดขึ้นจากกลุ่มคนให้การยอมรับนับถือได้เช่นเดียวกับที่มาจาก การแต่งตั้งอย่างทางการ ในองค์การที่ดีจำเป็น ต้อง มีทั้งภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่เข้มแข็งจึงจะทำให้เกิดประสิทธิผลได้สูงสุด โดยเฉพาะภายใต้ ภาวะของโลกที่มีพลวัตสูง ย่อมต้องการได้ผู้นำที่

กล้าท้าทายต่อการดำรงสถานภาพเดิม มีความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ และสามารถในการตัดสินใจสมาชิกทั้งองค์การให้มุ่งต่อความสำเร็จตามวิสัยทัศน์นั้น แต่ก็ยังต้องมีการบริหาร ที่สามารถกำหนดรายละเอียดของแผนงาน สามารถออกแบบโครงสร้างที่มีประสิทธิภาพขององค์การ รวมทั้งติดตามตรวจสอบดูแล การปฏิบัติงานประจำวันอีกด้วย

ในทรรศนะของผู้เขียนสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ สิ่งที่มีอยู่ในตัวคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ถ้าบุคคลนั้นพร้อมที่จะแสวงหาโอกาสสร้างสรรค์ให้งานประสบความสำเร็จ สามารถเป็นผู้นำในงานในอาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องใช้ภาวะผู้นำเป็นตัวนำกระบวนการบริหารให้มีการปฏิบัติตามเส้นทางสู่เป้าหมายตามความคาดหวัง ความสัมพันธ์ของกระบวนการบริหารและกระบวนการผู้นำจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเป็นความสามารถในการเผชิญกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีผู้นำเป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็น ตัวกำกับ ทิศทางขององค์การในอนาคต จากนั้นจึงจัดวางคนพร้อมทั้งสื่อความหมายให้เข้าใจวิสัยทัศน์และ สร้างแรงดลใจแก่คนเหล่านั้น ให้สามารถเอาชนะอุปสรรคเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ดังกล่าว

เป้าหมายความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำ คือ ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลระหว่างผู้นำและผู้ตาม ผู้ซึ่งมีความปรารถนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงที่สะท้อนถึงเป้าหมายร่วมกัน พบว่า ภาวะผู้นำมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ความเป็นเรื่องของอิทธิพล 2) อิทธิพลนั้นเกิดขึ้นระหว่างผู้นำและผู้ตาม 3) ผู้นำและผู้ตามมีความประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงในบางสิ่งบางอย่าง และ 4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งอยู่บนเป้าหมายร่วมกันของผู้นำและผู้ตาม

อิทธิพลต้องเป็นอิทธิพลที่เกิดขึ้นในสองทิศทางร่วมกันและเป็นอิทธิพลที่เกิดอย่างกระตือรือร้นไม่เป็นอิทธิพลที่เกิดจากการบังคับหรือเชิงบังคับ ในทำนองเดียวกันครูก็มีอิทธิพลต่อผู้บริหารเช่นกัน อิทธิพลนี้เป็นอิทธิพลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูโดยการใช้แหล่งอำนาจต่างๆ มาเป็นเครื่องมือ เช่น รางวัล โทษ แรงจูงใจ ตำแหน่ง หน้าที่ อำนาจ บารมี ศักยภาพ เป็นต้น ผู้บริหารพึงใช้อิทธิพลใน 2 ลักษณะ คือ อิทธิพลทางตรงที่ผู้บริหารมีต่อผู้อื่นตามบทบาทหน้าที่ของตน และอิทธิพลเชิงสนับสนุนที่ผู้บริหารส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ศิษย์ได้แสดงความเป็นผู้นำออกมาตามศักยภาพที่มีอยู่เพราะจุดเด่นประการหนึ่งคือความเป็นผู้นำเกิดขึ้นในหมู่ผู้ตามด้วย ในบางขณะบางสถานการณ์ครูอาจต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำออกมามากกว่าผู้บริหาร เช่น การบริการวิชาการแก่ชุมชน ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความชำนาญการพิเศษ หรือเชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ ในการเป็นวิทยากรหรือให้การปรึกษา

ทั้งผู้นำและผู้ตามที่อยู่ในห่วงโซ่ความสัมพันธ์ของความเป็นผู้นำนั้น ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ คือ การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการเปลี่ยนแปลงที่เน้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จุดที่ผู้บริหารควรตระหนักคือ การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดนี้ ไม่ใช่การบีบบังคับหรือชี้นำฝ่ายเดียว แต่เป็นการตกลงใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน “เมื่อเป็นเช่นนี้ความเป็นผู้นำก็คืออิทธิพลของคนที่มีประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ต้องการในอนาคตที่เห็นพ้องต้องกัน

ภาวะผู้นำของเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง “ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลระหว่างเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และผู้รับบริการที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดในการชี้นำฆราวาสและบรรพชิตที่เป็นความปรารถนา ร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม”

เป้าหมายความเป็นผู้นำของเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ คือ การพัฒนากิจการของวัด และการปฏิบัติธรรมของบรรพชิตและฆราวาส ซึ่งเป็นเป้าหมายพื้นฐานตามบทบาทของผู้ปกครอง คือ กรอบความคิดของการเปลี่ยนแปลง ผู้นำองค์กรพระพุทธศาสนาต้องแสดงการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญภายใต้กรอบความคิด 3 ประการ

1. การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เพื่อเป้าหมายของผู้นำเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นเป้าหมายของทั้งผู้นำและของผู้ตามด้วย ต้องมีเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงที่เห็นพ้องต้องกันและไปในทิศทางเดียวกันนั่นคือ การพัฒนาปรับปรุงคุณธรรมจริยธรรมภาคประชาชน

2. การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงคือ การเปลี่ยนแปลงที่เป็นแก่นสาร เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่านิยม ความเชื่อและการปฏิบัติที่ต่างไปจากเดิม กระบวนทัศน์เก่าถูกท้าทายจากบทบาทขององค์กรพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่เดิมถูกทบทวนและแสวงหาแนวทางใหม่ที่เหมาะสมกว่า การเปลี่ยนแปลงแบบนี้ ผู้ตามมีบทบาทแสดงความเป็นผู้นำออกมาได้โดยกระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมผู้ตามไม่เพียงแต่เป็นผู้รับคำสั่งฝ่ายเดียว แต่เป็นผู้สามารถสร้างการเรียนรู้ด้วยตัวเองเช่นกัน

3. การเปลี่ยนแปลงต้องเน้นที่มีเป้าหมายร่วมของผู้นำและผู้ตามเป้าหมายร่วมเกิดจากความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่การบังคับกฎเกณฑ์ แต่เป็นผลการทำงานร่วมกัน ในขณะที่อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุ สามเณร ร่วมกันทำงาน ใช้พลังขับเคลื่อนเป้าหมายไปข้างหน้าอย่างมั่นคงเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดผลในทางบวกต่อการพัฒนาทั้งด้านกายภาพและจิตใจ เป้าหมายร่วมจึงเป็นจุดเน้นหนักของการพัฒนาประเทศชาติ คือการให้ทุกคนเป็นคนดี มีความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรม อย่างบูรณาการ บทบาทและความเป็นผู้นำของผู้ปกครองพระพุทธศาสนาจึงมีเป้าหมายคือการสร้างสรรค์ วัฒนธรรมที่บรรพชิตและฆราวาส ซึ่งได้เติบโตไปด้วยกันในชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวม

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลง 1) การทำความเข้าใจ วัฒนธรรมองค์กรอย่างรอบด้านเพื่อที่ผู้บริหารจะสามารถสร้างวัฒนธรรมที่เหมาะสมขึ้นมา อารงรักษาวัฒนธรรมนั้นให้อื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสังคมโลก 2) การพัฒนาวิสัยทัศน์ส่วนตัวของผู้นำให้เป็นวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร โดยผ่านกระบวนการทางชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) การสื่อสารและร่วมมือกันนำวิสัยทัศน์ร่วมไปสู่การปฏิบัติ โดยเน้นการปรับปรุงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและปัจเจกบุคคลให้มีความเจริญ

เป้าหมายพื้นฐานความเป็นผู้นำของเจ้าคณะปกครองของคณะสงฆ์ คือ การเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทุกคนโดยการสร้างสรรค์ วัฒนธรรมองค์กรผ่านกระบวนการองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายร่วมกันคือ การปรับปรุงการเรียนรู้ ของบรรพชิตและอุบาสกและอุบาสิกา การบริการและการสงเคราะห์แก่ชุมชน

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำในปัจจุบัน จากการพัฒนาผู้นำกลุ่มและองค์การ ประยุกต์ต่อการศึกษาประกอบด้วย 1) ทฤษฎีคุณลักษณะ 2) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ 3) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ 4) ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Fullan, M., 2004), p.98)

(1) ทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theory) เป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ที่เชื่อว่า คนสามารถเป็นผู้นำได้เพราะพวกเขามีคุณสมบัติพิเศษ คือ มีกำลังความสามารถ ความกล้าหาญ สายตาอันยาวไกล และอำนาจในการโน้มน้าวจิตใจ และเชื่อว่าความเป็นผู้นำนั้นต้องมีมาตั้งแต่เกิด ไม่ใช่สิ่งที่จะสร้างขึ้นได้แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำแบบคุณลักษณะจะไม่ค่อยได้รับความสนใจมาหลายสิบปีแล้ว แต่ก็มีผู้ศึกษาและกล่าวถึง ดังนี้

ในทฤษฎีของผู้เขียนสรุปลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จไว้ และได้แบ่งคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพไว้ 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา (Intelligence) ด้านบุคลิกภาพ (Personality) ด้านความสามารถ (Abilities)

การศึกษาภาวะผู้นำตามแนวคุณลักษณะมีความเชื่อว่า ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติและลักษณะเด่นอยู่ในตัวที่แตกต่างไปจากคนอื่น โดยมีแนวทางง่ายๆว่า อะไรทำให้คนเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็เพียงแต่วัตถุคุณสมบัติและลักษณะเหล่านี้ในตัวคน คุณสมบัติและลักษณะที่ใช้วัดก็ได้แก่ ลักษณะทางร่างกาย ลักษณะทางบุคลิกภาพ ทักษะทางความสามารถ และปัจจัยทางสังคม เพื่อหาว่าคุณสมบัติและลักษณะต่างๆ เหล่านี้แตกต่างไปจากคนอื่นอย่างไร (Surapon Suyaphom, 2012: 220)

จากแนวความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำในทฤษฎีของผู้เขียนสรุปได้ว่า เป็นการนำลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แตกต่างไปจากคนอื่น เช่น ลักษณะทางร่างกาย ลักษณะทางบุคลิกภาพ ทักษะทางความสามารถ และปัจจัยทางสังคม เพื่อใช้มาเป็นเกณฑ์วัดภาวะผู้นำของแต่ละบุคคล

(2) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามพฤติกรรม (Behavior Theory) การศึกษาภาวะผู้นำตามพฤติกรรมเป็นการศึกษาตามแนวคิดที่สำคัญคือ ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สอนกันได้ และมันเป็นเรื่องของการนำเอาพฤติกรรมที่เหมาะสม จะมาใช้ในการนำผู้อื่นจากผู้นำที่ประสบผลสำเร็จจะมีพฤติกรรมแตกต่างไปจากผู้นำที่ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างไรโดยสรุปถึงพฤติกรรมของผู้นำ 3 แบบคือ ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำแบบประชาธิปไตย และผู้นำแบบเสรี ว่าผู้นำแบบใดก่อให้เกิดความสำเร็จมากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเสรีนิยมได้ผลการปฏิบัติงานต่ำกว่ากลุ่มผู้นำแบบเผด็จการ และแบบประชาธิปไตย ซึ่งปริมาณงานเท่ากันทั้งสองกลุ่ม คุณภาพงานและความพอใจในการทำงานที่สูงสุดตกกับกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตย เมื่อศึกษาต่อมาก็พบว่าบางครั้งผลการปฏิบัติงานในกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเผด็จการ แต่ความพอใจในการทำงานของกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำกว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเผด็จการ แต่ความพอใจในการทำงานของกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเผด็จการ

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของนักวิชาการต่างๆ ไว้ ดังนี้ คือ

“ผู้นำ” ออกเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภท คือ (1) ผู้นำแบบนิเสธ (Negative Leadership) หมายถึงผู้นำที่มีลักษณะเผด็จการใช้วิธีการบริหารแบบศูนย์รวมอำนาจ อำนาจอยู่ที่

ผู้นำ ผู้ตามจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางที่ผู้นำต้องการ โดยอาศัยอำนาจ และหน้าที่ (Authority) เป็นเครื่องมือ (Wichian Witthayaudom, 2007: 13) กลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมภาวะผู้นำยังไม่สมบูรณ์ เพราะไม่สามารถที่จะบอกเราได้อย่างความแม่นยำว่า รูปแบบผู้นำแบบใดจะทำให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กรได้ บางครั้งรูปแบบผู้นำแบบหนึ่งประสบความสำเร็จในสถานการณ์หนึ่ง แต่กลับพบความล้มเหลวในอีกสถานการณ์หนึ่ง

ในทรรศนะของผู้เขียนสรุปว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำตามพฤติกรรมมีลักษณะที่หลากหลายที่ไม่สามารถกำหนดแน่ชัดว่าพฤติกรรมใดที่สามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ แต่สามารถสรุปได้เป็นแนวทางกว้างๆคือ ผู้นำแบบเผด็จการ และผู้นำแบบประชาธิปไตยและผู้นำที่ดีที่สุด คือผู้นำที่มุ่งทำงานเป็นทีม ผู้นำที่มีพฤติกรรมมุ่งเน้นคนมากที่สุดกับมุ่งเน้นงานมากที่สุด

(3) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency Theory) การศึกษาภาวะผู้นำตามสถานการณ์มีพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้นั้นไม่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่ตายตัว และไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกเชิงพฤติกรรมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น หากผู้นำจะประสบความสำเร็จในการทำงานได้ก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถเลือกใช้วิธีการหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเป็นผู้นำที่เหมาะสมสอดคล้องกับแต่ละสถานการณ์ ดังนั้น ผู้นำที่ประสงค์จะประยุกต์ใช้ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง จึงต้องศึกษาว่าสถานการณ์หรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อวิธีการและพฤติกรรมของผู้นำเหล่านี้มีอะไรบ้าง และแต่ละสถานการณ์ผู้นำควรจะใช้วิธีการใดในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จสูงสุด Robert Tanenbaum และ Waren Schmidt ได้ศึกษาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ โดยกล่าวว่าไม่มีพฤติกรรมแบบใดที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับพลังของอำนาจผู้นำและผู้ตาม โดยแสดงความคิดเห็นว่า รูปแบบการนำของผู้นำจะอยู่ระหว่างรูปแบบเผด็จการ จนถึงรูปแบบประชาธิปไตย (Autocratic-democratic continuum) โดยการใช้อำนาจของผู้นำมีความสัมพันธ์กับความเสรีภาพของผู้ตามด้วย กล่าวคือหากผู้นำมีรูปแบบเผด็จการก็จะใช้อำนาจการตัดสินใจมาก ผู้ตามก็จะมีอิสระในการดำเนินการน้อย ในทางตรงกันข้าม หากผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนในการตัดสินใจ อย่างเท่าเทียมกัน อำนาจในการตัดสินใจของผู้นำก็จะน้อยลงบางท่านเชื่อว่าผู้นำที่มีประสิทธิผลหรือผู้นำที่สามารถสร้างความสำเร็จในการปฏิบัติงานของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของผู้นำและสถานการณ์ต่างๆ อันนำไปสู่ความมีประสิทธิผลของผู้นำโดยการพัฒนาเครื่องมือ LPC : Least – Preferred Co Worker Scale ผู้นำมีรูปแบบการบริหารงานแต่ละแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน บางสถานการณ์อาจเหมาะสมกับผู้นำแบบทีมสัมพันธ์ ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน และคำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลัก ในขณะที่บางสถานการณ์อาจเหมาะสมกับผู้นำกับผู้นำที่ให้ความสำคัญกับงานและคำนึงถึงตนเองเป็นหลัก ดังนั้น ผู้นำจะต้องรู้จักตนเองว่ามุ่งคนหรือมุ่งงานเป็นหลัก (Fred E. Fiedler, 1967: 23) โดยให้ความสำคัญกับผู้ตามและการบรรลุวุฒิภาวะ (maturity) ของผู้ตามโดยผู้นำต้องมีความเข้าใจและรู้ถึงวุฒิภาวะของผู้ตามและเลือกใช้รูปแบบการนำให้เหมาะสมกับผู้ตาม (Paul Hensley, Kenneth H. Blanchard, 1994 : 358) ซึ่งรูปแบบการตัดสินใจแบบใดจะมีประสิทธิผลมากที่สุด ซึ่งรูปแบบการตัดสินใจในแต่ละรูปแบบมีการพัฒนาไปตามหลักการรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ ซึ่งไม่มีลักษณะใดดีที่สุด แต่ก็มีแนวโน้มว่าการบริหารในปัจจุบันจะมีประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นและมีลักษณะเผด็จการน้อยลง ซึ่งมีลักษณะ

5 รูปแบบคือ 1. ผู้นำตัดสินใจเองตามลำพัง 2. ผู้นำปรึกษาหารือกับผู้ตามเป็นรายบุคคล 3. ผู้นำปรึกษาหารือกับผู้ตาม ในการประชุมกลุ่ม 4. ผู้นำเปิดโอกาสให้กลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจภายใต้ปัญหาและขอบเขตที่กำหนดให้ แล้วผู้นำคอยอำนวยความสะดวกให้ 5. ผู้นำเปิดโอกาสให้กลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจและรายงานให้ผู้ตามทราบในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ผู้นำต้องพิจารณาว่าความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการของอิทธิพล (Influence process) กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ผู้นำสามารถระดมการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อบุคคลในกลุ่ม จะเห็นได้ว่า กระบวนการดังกล่าวนี้จะต้องใช้การสื่อสารซึ่งถือว่ากระบวนการสื่อสารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำ (Natchuda Wijitjammaree, 2010: 251)

ในทรรศนะของผู้เขียนสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้นั้นไม่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่ตายตัว และไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกเชิงพฤติกรรมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น หากผู้นำจะประสบความสำเร็จในการทำงานได้ก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถเลือกใช้วิธีการหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการณ์เป็นผู้นำที่เหมาะสมสอดคล้องกับแต่ละสถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของผู้นำและสถานการณ์ต่างๆ อันนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพของผู้นำ

(4) ทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการปฏิรูป (Transformation Leadership Theory)

ทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการปฏิรูป มีแนวความคิดว่า ผู้นำเป็นเหมือนตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งสนใจไปยังสิ่งที่พนักงานและองค์กรต้องการจากตัวผู้นำมากขึ้น และเป็นความต้องการที่สลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม

มีนักวิชาการได้กล่าวอธิบายภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปว่าเปรียบเสมือนกระบวนการที่ทั้งผู้นำและผู้ตามต่างก็ยกย่องซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับทางศีลธรรมและการจูงใจให้สูงขึ้น มีการแสวงหาการยกระดับจิตสำนึกของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยการจูงใจให้เกิดความคิดเห็น ตลอดจนค่านิยมทางศีลธรรมให้สูงขึ้น (Rangsan Prasoesi, 2008: 75) โดยทำภารกิจต่อไปนี้ (1) เป็นผู้นำที่กระตุ้นบุคคลให้ทำงานโดยทำภารกิจที่มีให้มากขึ้นมุ่งหมายที่สูงขึ้น มีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะบรรลุภารกิจพิเศษที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน (2) ผู้นำซึ่งจูงประกายให้ผู้ตามคล้อยตามให้บรรลุถึงความสนใจเพื่อประโยชน์ต่อองค์กร (3) เป็นบุคคลซึ่งมีความสามารถ ที่มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม (DuBrin, J. Andrew, 2007: 505)

ฉะนั้น ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป หมายถึงผู้นำที่เข้ามามีเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่แก่องค์กรสามารถพลิกฟื้นองค์กรที่มีปัญหาให้ประสบความสำเร็จ ยิ่งในสภาพของสังคมที่มีสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมาก และมีการแข่งขันที่มีความรุนแรงมากขึ้นผู้นำต้องกระตุ้นและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนบริหารการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญให้เกิดขึ้นแก่องค์กร ต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ (1) ต้องมีบารมี (2) ต้องมีการใกล้ชิดส่วนตัว (3) ต้องกระตุ้นให้ผู้ตามตระหนักถึงปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา

กล่าวได้ว่าภาวะผู้นำแห่งการปฏิรูปคือการยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม โดยผู้นำได้รับความไว้วางใจ ยกย่องชมเชยในความสามารถและคุณธรรมจนนำมาซึ่งความจงรักภักดี และทำตามอย่างเต็มใจ เป็นการยกระดับศีลธรรมในการจูงใจให้สูงขึ้น เพื่อนำมาซึ่ง

การเปลี่ยนแปลงในองค์กร เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกฟีนองค์กรที่มีปัญหาสู่ความสำเร็จตามที่ต้องการในที่สุด

กระบวนการของการมีอิทธิพลต่อผู้ตามทฤษฎีภาวะผู้นำจัดกลุ่มได้เป็นทฤษฎีลักษณะผู้นำ ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำและทฤษฎีผู้นำหลายแบบ ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์อาศัยสมมติฐานที่แตกต่างกันสองวิธีเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวของผู้นำ ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ ผู้นำต้องเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เพื่อให้เข้ากับพฤติกรรมของผู้นำ ซึ่งคิดว่าเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งเป็นทฤษฎีผู้นำหลายแบบ (Sunthon Khotbanthao, 2008: 114) แบบภาวะผู้นำ (Leadership Styles) เกิดขึ้นพร้อมกันกับทฤษฎีภาวะผู้นำหลายแบบ ภาวะผู้นำหลายแบบ ภาวะผู้นำร่วมสมัย ได้แก่ ภาวะผู้นำร่วมสมัย ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ลักษณะและทักษะของผู้นำ พฤติกรรมผู้นำตลอดจนปัจจัยด้านสถานการณ์ต่างๆ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นตัวกำหนดประสิทธิผลของผู้นำได้ในที่สุด

บุคคลที่มีภาวะผู้นำ ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (vision) หรือญาณทัศนะ ในทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นการหยั่งรู้ที่เกิดจากอำนาจสมาธิ ทำให้สามารถมองย้อนไปในอดีต หรือมองทะลุไปยังอนาคตได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด คือ เป็นอนันตกาล (Infinity) แต่วิสัยทัศน์เป็นการมองอนาคต แท้จริงแล้ววิสัยทัศน์ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่สำหรับคนที่นับถือพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธเจ้าก็ทรงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ในรูปแบบญาณทัศนะ ซึ่งอยู่ในขั้นที่สูงกว่าวิสัยทัศน์ของคนปกติทั่วไป เรียกว่า อภิญญาญาณ (ความรู้ที่ประเสริฐ) 3 ประการ คือ 1) ทิพยจักขุญาณ มีตาทิพย์สามารถมองเห็นเหตุการณ์ต่างๆ ล่วงหน้าได้ 2) จตุปปาตญาณ รู้จุดและอุบัติของเวไนยสัตว์ หรือสัตว์โลก 3) อาสวักขยญาณ รู้วิธีการกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป ด้วยเหตุนี้ จึงมีพุทธทำนาย ซึ่งเปรียบเสมือนวิสัยทัศน์ของพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนาของพระสมณโคดม จะดำรงอยู่ประมาณ 5,000 ปี แล้วจะเสื่อมสิ้นไป และทรงมีวิสัยทัศน์ว่า บุคคลที่ทำลายพระพุทธศาสนา เพราะศัตรูภายนอก ไม่เป็นภัยเท่ากับศัตรูภายใน (Bunchai Sirimahasakhon, 1998: 23-24) ความอยู่รอดของสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับท่าทีและการตัดสินใจของคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก ผู้มีอำนาจในสถาบันสงฆ์ไม่ควรจะลืมว่า พระสงฆ์จะอยู่โดยปราศจากการสนับสนุนของประชาชนไม่ได้ เพราะพระสงฆ์อยู่ได้ด้วย การอาศัยประชาชนเป็นอยู่ ดังนั้น ทางเลือกสำหรับพระสงฆ์ จึงมีอยู่ไม่มากนักที่สำคัญที่สุด ควรจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของมหาชน และกระทำตนเป็นเสมือนเบาะกันกระเทือน เพื่อลดความรุนแรงที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์ได้ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมและสถาบันทางศาสนา ได้รับความบอบช้ำน้อยที่สุด ผู้มีอำนาจในสถาบันสงฆ์ควรจะตระหนักอีกด้วยว่า การป้องกันชาติ ศาสนา ด้วยการอยู่เคียงข้างประชาชน เป็นผู้นำให้ประชาชนปฏิบัติอยู่ในจริยธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมือง หากขาดจริยธรรมเป็นแกนกลางหรือเป็นหลักยึดแล้ว ย่อมเกิดโทษมากกว่าเกิดคุณประโยชน์

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนแปลงจนกระทั่งถึงจุดที่เรียกว่า โลกไร้พรมแดน กล่าวคือ มนุษย์ทั่วโลกสามารถติดต่อเชื่อมโยงกันถึงกันได้หมดเพียงไม่กี่วินาที เหตุการณ์ใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งของโลกนั้น มนุษย์ทั่วโลกก็สามารถรับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ในทันทีทันใด จนเสมือนกับว่ามนุษย์ในโลกนี้ มีได้อยู่ห่างไกลกันแต่อย่าง

โต การมีโลกความใกล้ชิดกันนี้เกิดขึ้นได้เพราะอาศัยเทคโนโลยี และการสื่อสารเป็นตัวนำค่านิยม และศีลธรรมแบบใหม่มาสู่สังคมมนุษย์ในโลกอย่างรวดเร็วและทั่วถึง

พระพุทธศาสนา ได้รับผลกระทบไม่น้อยจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยม และระบบความคิดใหม่ๆ ของมนุษย์ในสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อองค์กรพระพุทธศาสนา กล่าวคือต่อพระสงฆ์ ต่อระบบการบริหาร การปกครอง และการศึกษาของคณะสงฆ์ อย่างเด่นชัดที่สุด องค์กรพระพุทธศาสนา อาจจะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้าง ระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มิฉะนั้นแล้ว องค์กรพระพุทธศาสนา อาจจะไม่สามารถอยู่รอดในสังคมได้ แต่สำหรับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น อาจจะไม่มีปัญหา เพราะมีลักษณะอยู่เหนือกาลเวลา อยู่เหนือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้น หรือเปลี่ยนก็จะมีผลกระทบใดๆ มากนัก เพราะหลักธรรมหรือพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะทันสมัย และใหม่เสมอ

ในอนาคตนี้ องค์กรทางพระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกิจกรรมที่มีต่อสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม และคงจะเกิดขบวนการทางพระพุทธศาสนาใหม่ขึ้นอีกๆ มากมาย ในรูปของสำนักใหม่ หรือลัทธิความเชื่อ ฯลฯ ตามความต้องการของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา ตามหลักแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2550 อย่างเท่าเทียมกัน ข้อนี้คงจะเป็นไปตามหลักพุทธธรรมในเรื่องของไตรลักษณ์อย่างแน่แท้ ซึ่งเป็นกฎอธิบายถึงหลักแห่งความเป็นจริงเกี่ยวกับสภาวะการณต่างๆ ในโลกที่ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอนแต่จะมีการเปลี่ยนแปลง และดับสลายไปในที่สุด จึงถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาแน่นอน (Phrakhru Pariyat Kittithamrong, 2012: 216 - 217)

สรุปได้ว่า ผู้นำเชิงคุณลักษณะ เป็นการมุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่ประสบความสำเร็จที่แตกต่างจากผู้ตาม ผู้ภาวะนำเชิงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้นำแบบเผด็จการ ที่เข้มงวดในกฎระเบียบที่วางไว้ และยึดตนเองเป็นใหญ่ ผู้นำแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นความเท่าเทียม การมีส่วนร่วม และผู้นำแบบเสรีที่มุ่งเน้นความมีอิสระในการทำงาน แต่มุ่งหวังที่ผลงานเป็นหลัก ส่วนภาวะผู้นำตามสถานการณ์เป็นการศึกษาถึงผู้นำที่ปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะมีความสัมพันธ์อันดีกับทีมงาน และสามารถแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี แลภาวะผู้นำเชิงการปฏิรูปที่กล่าวถึงผู้นำที่นำมา ซึ่งความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกขององค์กร ที่ใช้การโน้มน้าว จูงใจให้ผู้นำเห็นถึงเป้าหมายที่ต้องการ และยังเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้นำทำงานจนประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่วางไว้

3. ภาวะผู้นำใ้บริการที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผู้นำมีความสำคัญอย่างมากในการบริการงานพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับอิทธิพลเรื่องของภาวะความเป็นผู้นำเข้ามาตลอดจนได้มีการประยุกต์และพัฒนาคุณภาพของภาวะผู้นำใน

พระพุทธศาสนา โดยให้ผู้ปกครองนำธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ เพื่อมุ่งสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ให้เป็นสังคมที่มีระเบียบให้อยู่ได้ความสุขเหตุใด พระพุทธศาสนาจึงต้องการให้ผู้ผู้นำมีคุณธรรมเป็นพิเศษ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อภาวะเป็นผู้นำมาก เพราะภาวะผู้นำมิใช่เป็นเพียงผู้นำในทางการเมืองเท่านั้น แต่เป็นทั้งศูนย์กลางที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งเป็นผู้ที่ต้องนำสังคมมนุษย์สู่สังคมโลกอีกด้วย

องค์ประกอบของการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ตรัสว่าปัญญาเป็นรัตนะของคน ผู้มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาเป็นวิธีที่ประเสริฐ บุคคลผู้ประกอบด้วยปัญญาย่อมหาความสุขได้แม้ในเหตุการณ์ที่น่าจะทุกข์ หากความสำเร็จได้แม้ในเหตุการณ์น่าจะล้มเหลว และก้าวเป็นสู่ความเป็นประเสริฐได้ด้วยจะเสียปัญญาความสามารถทำตนให้บริสุทธิ์พ้นทุกข์โศกได้ก็ด้วยปัญญา ผู้ฉลาดทั้งหลายกล่าวว่า ปัญญานั้นแลประเสริฐที่สุดดวงจันทรมีแสงสว่างกว่าดวงดาวทั้งท้องฟ้า ธรรมสัตบุรุษย่อมเกิดตามเป็นไปตามท่านผู้มีปัญญา (Wasin Inthasa, 1980: 87)

สังคหวัตถุ 4 (ที.ปา.(ไทย) 11/267/191) ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันหลักการสังคมสงเคราะห์ ประสานบุคคลไว้ในสามัคคีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงดังต่อไปนี้ (อง.จตุกก. (ไทย) 27/32/42)

1. ทานการแบ่งปัน เพื่อแม่ เสียสละวัตถุสิ่งของ การแนะนำพร้าสอนชักจูงไปในทำที่ดี การให้อภัยในความผิดพลาดเป็นโอกาสให้กลับตัว

2. ปิยวาจา หรือเปยยะวัชระ กล่าววาจาน่ารัก อ่อนหวานดูดีเต็มใจ ให้ความสุขในการฟังและทำให้ชื่นบาน กล่าววามีประโยชน์ ประสานสามัคคี มีเหตุผลทำตามแล้วให้เกิดประโยชน์ได้จริง

3. อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์ ทำสิ่งที่อำนวยประโยชน์แก่ตนแก่คนทั้งหลาย ช่วยส่งเสริมจริยธรรมให้มั่นคง อันจะส่งผลประโยชน์แก่คนในสังคมทั่วหน้า ภาวะผู้นำวิधिพุทธ คือ คนดีที่โลกยกย่องมากที่สุด คือคนที่มีประโยชน์ที่สุดทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นได้มากที่สุด

4. สมานัตตา การวางตนดี ไม่ขาดไม่เกินพอดีพองาม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ไม่ปล่อยตัว ร่วมสุขร่วมทุกข์ วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องสมควรในทุกกรณี (Wasin Inthasa, 1999: 56 – 59) ภาวะผู้นำวิधिพุทธ คือ ธรรมที่อยู่ในตัวตนแสดงออกมาเพื่อเกิดเป็นบารมี สร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคคลอื่น หรือเรียกว่าผู้ตาม เมื่อพูดถึง ภาวะผู้นำ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1. ตัวผู้นำ 2. ผู้ตาม 3. การเปลี่ยนแปลง 4. อิทธิหรือแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้นำมีความสำคัญมากที่จะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตาม เต็มใจที่จะปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อทำประโยชน์สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ดังนั้น ภาวะผู้นำวิधिพุทธ คือ จริยธรรมที่อยู่ในตัวบุคคลที่เปล่งออกมา แสดงออกให้บุคคลเป็นอย่างกระจ่างแจ้งคล้อยตามเชื่อฟัง ศรัทธา จริยธรรมต่างๆ พอสรุปได้ 30 ประการได้แก่ 1) การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายของบุคคลและสตรี 2) ความเมตตากรุณา 3) การไม่โลภและไม่ขโมย 4) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละ 5) การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น 6) การรู้จักความพอดี 7) การไม่พูดปด 8) การมีสัจจะและความจริงใจ 9) การไม่หลงและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ 10) ความเป็นผู้มีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจ 11) ความเป็นผู้มีเหตุผล 12) ความละเอียดและความเกรงกลัว 13) ความ

ขยันหมั่นเพียร 14) ความอดทนอดกลั้น 15) ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง 16) ความกตัญญูกตเวทิตี 17) ความซื่อสัตย์สุจริต 18) การทำให้ให้สงบมีสมาธิและมีอารมณ์แจ่มใส 19) ความไม่เห็นแก่ตัว 20) ความประณีตความละเอียดถี่ถ้วน 21) ความรับผิดชอบ 22) ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง 23) ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา 24) การยอมรับความเปลี่ยนแปลง 25) มารยาทและนิสัยส่วนบุคคล 26) มารยาทในการแสดงความเคารพ ขอภัย การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธการแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่นเกมการพักผ่อนหย่อนใจ 27) หลักธรรมสำหรับผู้อยู่ด้วยกัน การเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยอมรับความคิดเห็น การให้อภัย การเห็นอกเห็นใจ 28) ความเป็นผู้มีวิถัฒนธรรม และปฏิบัติตามประเพณีนิยม 29) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 30) การแก้ไขข้อบกพร่องการปฏิบัติทางจริยธรรม ได้แก่ ผิดศีลธรรม ระเบียบกฎหมาย และจารีตประเพณี

คุณสมบัติของผู้นำ สัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ ในการนำ คุณสมบัติในความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมไปด้วย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่แสดงถึงการนำอย่างแท้จริง เรื่องของการประสาน เพราะว่าคุณนำนั้นมีหน้าที่ที่จะประสานให้พากันไป โดยมุ่งหน้าไปสู่จุดหมายให้ได้ การประสานคนกับคน คือ ประสานคนที่อยู่ด้วยกันทั้งหมดนั้นให้เข้ากันและร่วมกันไปได้ และการประสานคนกับสิ่งที่จะทำ แต่เริ่มต้น การประสานตัวผู้นำเองกับคนที่ร่วมไปด้วย เป็นสิ่งที่สำคัญมาก 1) ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอ จนเรียกได้ว่าเป็นแบบอย่างซึ่งทำให้เขาเกิดศรัทธา ความมั่นใจ คือ ความมั่นใจในตัวผู้นำ ที่เชื่อว่าท่านผู้นำจะสามารถแก้ปัญหา นำพาพวกเราไปได้ให้ถึงจุดหมาย ซึ่งทำให้พอใจ เต็มใจ และอยากจะทำไปด้วยถ้ามีความมั่นใจนี้คือเกิดศรัทธาขึ้นมาแล้ว ศรัทธานั้นก็จะเครื่องนำเอาผู้ที่จะร่วมไปด้วยเข้ามาประสานกับตัวผู้นำคือเขาพร้อมที่จะยอมรับฟัง ศรัทธาเกิดขึ้นก็ทำให้เขายกบุคคลนั้นเป็นผู้นำ คือผู้นำไม่ต้องไปแสดงตัวกับเขาว่าเป็นผู้นำ แต่จะเป็นผู้นำโดยเขาอยากให้นำเขาไป ถ้าเป็นผู้นำโดยเขาอยากให้นำจะดีที่สุด เขามีศรัทธาอย่างแท้จริงที่จะร่วมไปด้วย เท่ากับเขาร่วมกันยกขึ้นเป็นผู้นำ 2) ผู้นำก็จะทำให้เขาเกิดความมั่นใจในตัวเขาเอง ว่าเขามีศักยภาพ มีทุนแห่งความสามารถที่จะเอามาปรับมาจัดเอามาพัฒนาให้สามารถทำกิจการงานนี้ให้สำเร็จ คือสามารถร่วมไปด้วยกันได้ ถือว่าเป็นการประสานอย่างหนึ่ง โดยมุ่งที่ตัวเขาเอง ให้เขามีความมั่นใจในตนเองที่จะมาร่วมไปด้วยกัน 3) ช่วยให้การประสานกันเอง คือชักนำให้เกิดความสามัคคี พร้อมเพียงกัน ทั้งประสานมือและประสานใจ หรือร่วมมือร่วมใจกัน คือการที่ว่า ทำอย่างไรจะให้คนที่อยู่ร่วมกันในองค์กรหนึ่งๆ มีความสามัคคีกลมเกลียว มีความพร้อมเพียง มีใจหนึ่งใจเดียวกัน รวมถึงิตรวมความคิดรวมใจมุ่งสู่จุดหมายอันเดียว นี้เป็นหลักใหญ่ที่จะต้องใช้ธรรมมากมาประสานคนกับสิ่งที่จะทำ หรือประสานคนกับงาน คือ นอกจากให้เขามีความมั่นใจในตนเองแล้ว ก็ให้เขามีความมั่นใจในงานหรือในสิ่งที่ทำด้วยว่า สิ่งนี้ดีแน่ งานนี้จะทำให้เกิดประโยชน์สุขอย่างมีจุดหมายอย่างแท้จริง ให้เขาเกิดความมั่นใจในคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งที่จะทำหรืองานนั้น จนเขาอยากจะทำและเกิดความรักงาน เมื่อเขาเกิดความรักงานแล้วก็จะตั้งใจทำงาน ประสานความตั้งใจทำงานนั้นเข้ากับควมมีกำลังใจในการทำงานด้วยคือให้เกิดกำลังใจ ซึ่งจะทำให้มีความกระตือรือร้น มีความตื่นตัว ความไม่ประมาท ไม่ให้เป็นคนเฉื่อยชา เมื่อรักงานแล้ว ก็ทำให้พร้อมที่จะมีกำลังใจ จะต้องให้มีพร้อม ทั้งรักงาน ตั้งใจทำงาน และ

มีกำลังใจเข้มแข็งที่จะสู้งาน บุกฝ่าไปข้างหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ท้อถอย ไม่ท้อแท้ 5) ในการทำงานตลอดจนในการเป็นอยู่ทุกๆ ไป ผู้นำมุ่งหวังประโยชน์สุขแก่คนที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือคนที่ร่วมไปด้วยกันกับตน เพราะฉะนั้น ผู้นำจึงต้องพยายามให้คนที่มาร่วมงานหรือร่วมอยู่ ได้พัฒนาตัวเองเขาอยู่เสมอ ต้องหาวิธีการส่งเสริมสนับสนุนเอื้อโอกาสให้เขาพัฒนาตัวเองให้มีความเจริญงอกงามขึ้น เก่งขึ้น ดีขึ้น ทำงานได้ผลดียิ่งขึ้น มีความสุขมากขึ้น มีชีวิตที่ดีงาม บรรลุประโยชน์สุขที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาตนเองของคนก็จะมีผลต่องานด้วย โดยมาช่วยให้เขาทำงานได้ผลดี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่ที่แท้ไม่ใช่แค่นั้น จะต้องไปให้ถึงประโยชน์สุขแห่งชีวิตของเขา ทั้งได้ความดีงาม ได้ความเจริญ ได้ความสุข และได้พัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป การเป็นผู้นำจึงหมายถึงการมีสายตาที่มองทั้งที่งานและมองทั้งที่คนควบคู่กัน ซึ่งจะเข้าหลักที่สำคัญต่อไป ผู้นำประสานคนภายในดุลยภาพแห่งธรรม หลักธรรมสำคัญซึ่งผู้นำจะต้องมี หลักธรรมนั้น คือ พรหมวิหาร 4 ประการ พรหมวิหารเป็นธรรมธรรมสำหรับทุกคนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ในฐานะเป็นผู้มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้ สำหรับผู้นำนั้น จะต้องเป็นแบบอย่างที่จะต้องมีการพรหมวิหาร 4 ประการ เพราะพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ อันแสดงถึงความเป็นบุคคลที่มีการศึกษา ได้พัฒนาตนแล้ว

การเอาตัวงาน เอาหลักการ หรือเอาธรรม ก็จะได้ลักษณะที่เรียกว่าเป็น “ครู” ซึ่งแปลว่า “นำเคารพ” คือ เป็นคนมีหลัก หนักแน่น จึงเป็นผู้นำเคารพ แต่ถ้าเอาหลักอย่างเดียว แม้จะนำเคารพ ก็แห้งแล้ง บางทีไม่มีใครกล้าเข้าหน้าเลย อย่างนี้ก็ลำบาก เสียผลเหมือนกัน ครู ก็จะไม่เอียงข้างไป เพราะฉะนั้นจึงต้องพอดี คนที่นำเคารพ เป็น ครู นั้นจะยึดถือหลักการเป็นใหญ่เอางานเป็นสำคัญ เอาธรรมนำหน้า เมื่อเอาใจใส่ดูแลคนให้ดี ก็เป็นปิโยด้วย ก็ได้ดุลยภาพ การเอาคนกับหลักการก็จะมาบรรจบกัน ถ้าเอาคนที่เป็นบุคคล เป็นรายคน หรือเป็นคนๆ ไปก็อาจจะขัดกับธรรม เพราะธรรมนั้นก็คือเอาคนทั้งหมดหรือทั้งสังคม ถ้าเอาบุคคลโดยยอมเสียธรรม ก็จะเสียแก่สังคมทั้งหมด เมื่อรักษารธรรมก็จะรักษาสังคมไว้ได้ เพราะในที่สุดสังคมดำรงอยู่ได้ด้วยธรรม เนื่องจากธรรมเป็นฐานที่รองรับสังคมไว้ เพราะฉะนั้น การเอาธรรม ก็คือเอาคนทั้งหมด มิใช่เห็นแก่บุคคลผู้เดียวแล้ว ย่อมทำลายธรรมที่รักษาสังคมของมนุษย์ทั้งหมด

ทุกสิ่งทุกอย่างจะบรรลุผลสำเร็จ ก็จะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการ คือ ตามเหตุปัจจัย ตามธรรมนั่นเอง เพราะฉะนั้น ธรรมหรือหลักความจริงและหลักการจึงเป็นตัวตัดสินขั้นสุดท้าย ด้วยเหตุนี้ ผู้นำจึงต้องเป็นผู้มั่นในธรรม เป็นผู้ถือหลักการเป็นใหญ่ และเข้าใจชัดเจนในหลักการพระพุทธศาสนาได้แสดงคุณสมบัติสำคัญของผู้นำ เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” แปลว่า ถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดเอาธรรมเป็นสำคัญ เชิดชูหลักการ ปฏิบัติการตามและเพื่อเห็นแก่ความเป็นจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ผู้นำต้องไม่เป็นอัตตาธิปไตย คือ ไม่ถือตัวเป็นใหญ่ แล้วก็ไม่ใช่เป็นโลกาธิปไตย คือ ไม่มุ่งหาคะแนนนิยมเป็นใหญ่ ไม่ทำเพียงเพื่อหาเสียงหรือให้คนชอบ แต่เอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เอาหลักการเป็นใหญ่ ตัดสินกันด้วยหลักการตั้งแต่หลักการโดยการจัดตั้งของมนุษย์ ลงไปจนถึงหลักการที่เป็นนามธรรมซึ่งรองรับหลักการจัดตั้งนั้น แม้เมื่อมีอะไรจะต้องวินิจฉัย ก็ทำตัวเป็นกระบอกเสียงหรือเป็นสื่อของธรรม หรือเป็นช่องทางแสดงตัวของธรรม คือหลักการหรือกฎกติกา เมื่อมีการตัดสินลงโทษคน ก็จะเป็นการกระทำโดยไม่

มีตัวตน แต่เป็นการกระทำของปัญญาบริสุทธิ์ ที่เอาหลักการเข้าวินิจฉัย ตัดสินไปตามกฎกติกาตามความเป็นจริง ความถูกต้องดีงาม

ผู้นำต้องมีความมั่นใจ และไม่ความรู้สึกทุกข์ยากลำบากใจ ไม่หวั่นไหวไปตามความรู้สึกที่เรียกว่าเป็นอารมณ์ เพราะว่าตัวเองไม่เกิดมีตัวตนที่เป็นผู้ทำขึ้นมา มีแต่เพียงการปฏิบัติไปตามหลักการ โดยที่ตนเองมาเป็นช่องทางปรากฏตัวของธรรม เรียกว่าการถือธรรมเป็นใหญ่ ธรรมจะปรากฏตัวออกมาและเป็นผู้ตัดสินหรือปฏิบัติการ ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เป็นผู้นำทำการด้วยเจตนา ที่บริสุทธิ์ มุ่งความจริง ความถูกต้องดีงามแท้จริง และด้วยปัญญาที่ใสสะอาด ซึ่งแสวงหาความจริงและไตร่ตรองทั่วตลอดที่สุด คือทำด้วยเจตนา และปัญญาที่ดำเนินไปด้วยความไม่ประมาท เมื่อทำได้แบบนี้ ผู้นำก็จะได้คุณสมบัติอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นผู้เที่ยงตรง ไม่มีอคติ ไม่มีความลำเอียง ซึ่งเป็นแกนกลางของการรักษาคุณภาพ และความสามัคคี พร้อมทั้งความมั่นคงของหมู่ชนที่ไปด้วยกัน เพราะถ้าเสียความเป็นธรรมแล้ว แม้แต่จะมีความรักใคร่กันอยู่หรือแม้แต่จะเอาอกเอาใจกัน ก็จะเกิดความกินแหนงแคลงใจกัน สูญเสียเอกภาพ แต่เมื่อรักษาธรรมไว้ได้ ก็ไม่มีอคติและไม่เสียสามัคคี

เจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ในฐานะผู้นำต้องไม่มีอคติคือ ความลำเอียง หรือการเขวออกไปนอกรทางที่ควรจะประพฤติปฏิบัติ มี 4 ประการด้วยกัน คือ ลำเอียงเพราะชอบ ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าคณะปกครองกับการปฏิบัติต่อผู้ร่วมไปด้วย ก็จะได้ผลดีมากได้ทั้งคนได้ทั้งงานก็จะพากันไปด้วยดีสู่จุดหมาย คุณสมบัติที่เรียกว่า “ปิโย” และ “ครุ” ซึ่งอยู่ในหลักที่เรียกว่า “กัลยาณมิตรธรรม” หรือธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการ หลักคุณสมบัติของกัลยาณมิตร คือ ปิโย น่ารัก และ ครุ น่าเคารพ ต้องให้ 2 อย่างนี้มาคู่กัน ในแง่คนกับงาน และคนกับหลักการโดยเฉพาะจะต้องพยายามเอาทั้งคนทั้งงาน

คุณสมบัติของกัลยาณมิตร ภาวนีโย แปลว่า นำเจริญใจ คือ เป็นแบบอย่างได้ ทำให้ผู้ที่ยังร่วมอยู่รวมไป มีความภาคภูมิใจ พอนึกถึงก็มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตัวผู้นำ ว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาจริง ได้พัฒนาตนแล้ว เป็นผู้มีสติปัญญา มีความสามารถ มีคุณธรรมความดีงามอย่างแท้จริง นำเอาอย่าง ช่วยให้มีศรัทธาและเกิดความร่วมมือด้วยดี

วัตตา เป็นผู้รู้จักพูด หมายความว่า รู้จักพูดให้ได้ผล รู้ว่าในสถานการณ์ไหน และกับใคร ควรพูดอะไรอย่างไร เป็นนักสื่อสารที่ดี และเอาใจใส่สื่อสารกับผู้ร่วมไปด้วยอยู่เสมอ เพื่อให้รู้เข้าใจกัน และรู้เข้าใจในสิ่งที่ทำ คนที่รู้จักพูดนั้นจะพูดให้เขาเข้าใจก็ได้ พูดให้เขาเห็นใจก็ได้ พูดให้เขาเชื่อก็ได้ พูดให้เขาเห็นด้วยหรือคล้อยตามก็ได้ พูดให้เขาร่วมมือด้วยก็ได้ พูดให้เขารวมกำลังกันก็ได้ ให้เขาได้ประโยชน์ และพูดให้เขาช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงลักษณะของนักสื่อสารหรือนักสั่งสอนที่ดีไว้ 4 อย่าง คือ 1) พูดแจ่มแจ้ง คือ ชี้แจงอธิบายให้เข้าใจชัดเจน มองเห็นเหตุผลแจ่มแจ้ง หมดสงสัย เหมือนจูงมือไปเห็นกับตา 2) พูดจริงใจ คือ พูดให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ จนเกิดความซาบซึ้งยอมรับ อยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ 3) พูดเข้าใจ คือ ปลุกใจให้คึกคัก เกิดความแข็งขันมั่นใจและมีกำลังใจหาญกล้า กระตือรือร้นที่จะทำให้สำเร็จ โดยไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก 4) พูดให้รู้เรื่อง คือ ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งเมตตา ไมตรี ความหวังดี และความรู้สึกที่สดชื่นร่าเริง เบิกบานผ่องใส แซ่มนชื่นใจด้วยความหวังในผลดีและทางที่จะสำเร็จ

วจนักขโมม คือ รู้จักฟังด้วย หรือแปลว่า ทนหรือควรต่อถ้อยคำของคนอื่น ไม่ใช่ว่าเอาแต่พูดแกเขาอย่างเดียวโดยไม่ยอมรับฟังใคร ต้องยอมรับฟัง เพราะการรู้จักรับฟัง เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่จะสื่อสารให้ได้ผล แม้ว่าเขาพูดมาจะไม่ถูกใจอะไรก็ทนได้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้งานและการและประโยชน์ที่จะทำนั้นสำเร็จ

คัมภีร์อริยสัจจะ กะถัง กัตตา แปลว่า รู้จักแถลงเรื่องราวต่างๆ ที่ลึกซึ้ง ปัญหาอะไรที่หนักและยาก ก็เอามาชี้แจงอธิบาย ช่วยทำให้คนที่ร่วมงานมีความกระจ่างแจ้ง เรื่องที่ลึกที่ยากก็ทำให้ตื่นให้ ง่ายขึ้น และพาเขาเข้าถึงเรื่องที่ยากและลึกลงไปๆ อย่างเป็นผล

โน จัฏฐานเน นโยชะเย แปลว่า ไม่ชักนำในเรื่องที่ไม่ใช่เรื่อง ที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่สาระ ที่ไม่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย

ในทหระณะของผู้เขียนสรุปแบบองค์รวมได้ว่าภาวะผู้นำแบบไฟบริการเป็นลักษณะจิตอาสาสร้างแรงดลใจให้ผู้ตามเกิดจิตอาสา มองข้ามผ่านประโยชน์ส่วนตนเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ผู้อื่นต้องการ คอยช่วยให้ผู้อื่นได้พัฒนาและเกิดความเจริญงอกงาม ให้โอกาสผู้อื่นได้ก้าวหน้าประสบความสำเร็จ

4. สรุป

ในด้านหลักธรรมและหลักปฏิบัติของศาสนาพุทธ การแสดงออกภาวะผู้นำแบบไฟบริการยังสอดคล้องกับหลักธรรมซึ่งในการปฏิบัติตามหลักการภาวะผู้นำแบบไฟบริการไม่ได้เหมาะสมสำหรับวัฒนธรรมตะวันตกที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์เท่านั้นแต่ในประเทศไทยซึ่งมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การปฏิบัติตามหลักการภาวะผู้นำแบบไฟบริการนี้จึงมิได้แตกต่างไปจากหลักธรรมสำหรับผู้บริหารหรือผู้ประกอบการ อันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวความเห็นอกเห็นใจของบุคคล และประสานหมู่ชนให้สามัคคี เป็นหลักการของการสงเคราะห์ที่มีพื้นฐานบนความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การปฏิบัติด้วยความศรัทธา การยึดหลักการของการรับใช้และให้บริการ การกระทำความดีเพื่อการอยู่ร่วมกัน และการมีภาวะผู้นำอันประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา โดยภาวะผู้นำแบบไฟบริการเด่นชัดในหลักการปฏิบัติของทานหรือการไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเพื่อเอื้อแผ้ว การเสียสละ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ และอตถจริยาเป็นการประพฤติตนเองให้เป็นประโยชน์ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ เช่นเดียวกับหลักธรรมทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญของผู้ปกครองหรือผู้บริหารทุกระดับ อันประกอบด้วยหลัก 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล ปริจาคะ อาชชวะ มัทวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ (ช.ช.า.(ไทย) 28/240/86)

กล่าวโดยสรุปว่า ภาวะผู้นำแบบไฟบริการสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติในทศพิธราชธรรมเรื่องของการให้แบ่งปันแก่ผู้อื่น กล่าวคือการบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้หรือผู้บริการ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อผู้อื่นเพื่อให้ผู้อื่นได้มีใช้เพื่อจะเอาจากผู้อื่น เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์และให้การสนับสนุนแก่ผู้กระทำความดี และ ปริจาคะ คือการบำเพ็ญด้วยการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และสามารถเสียสละความสุขสำราญ

References

- Anuwat Krasang. (2015). Leader in the Globalization. *Journal of MCU Social Science Review*, 4(2), 25-37.
- _____.(2016).*Buddhist Human Resource Management*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya Printing.
- DuBrin, J . Andrew. (2007). *Leadership Research Findings, Practice, and Skills*.5th ed, .Boston: Houghton Mifflin Company.
- Fred E. Fiedler. (1967). *A Theory of Leadership Effectiveness*, New York: McGraw Hill.
- Fullan,M.. (2004). *Leading in a Culture of Change*. San Francisco : Jossey – Bass.
- Paul Hensey, Kenneth H. Blanchard. (1994). *Management of Organisational Behaviour*. New Delhi : Prentici Hall.
- Spears & Lawence,M, (2002). *Focus on Leadership : Servant Leadership for the Twenty – First Century*. New York. NY : John Wiley & Sons
- Natchuda Wijitjammaree. (2010). *Communication in Organization*. Bangkok: Sirima.

The Management of Buddhist Charity Schools Monastery in Thailand

Anuwat Krasang

Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Tambon LamSai, Wang Noi District, Ayutthaya Province, Thailand

How to cite this paper: Krasang, A. The Management of Buddhist Charity Schools Monastery in Thailand. *Journal of Management Science*, 1(1), 15-19.
<https://dx.doi.org/10.34038/jms.2019.01.003>

Corresponding author: Anuwat Krasang, Ph.D., Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Tambon LamSai, Wang Noi District, Ayutthaya Province, Thailand.

Abstract

Management of Buddhist charity School monastery included; 1) Academic Administration: Administrators were responsible for the supervision of school personnel in development of advanced academic teaching according to curriculum set by the committee, 2) the budget administration: Administrators supervised the payroll staff to expedite the payment for personnel including teachers and employees and to pay at the set rate, 3) personnel management: Administrators supervised personnel within schools to meet the policy objectives, 4) general management: School administrators had duties to the management of schools, including buildings, community relations. Classroom development, teaching materials and equipment, computers, desks and chairs in ready-to-use condition.

Keywords

The Management, Buddhist, Charity Schools Monastery

1. Introduction

Management of charity schools of Buddhist monasteries is the educational management for children and youths that is one of important duties of state and private organizations to carry out in the whole country. In the past, government could not provide all levels of education to all people. The government opened opportunities for private organization, foundations, religious institutions to share the burden by allowing those organizations to establish private schools on the conditions that those schools must abide by the rules and regulations set by the government. At present, private schools, from kindergarten, primary, secondary to senior high schools, both academic and vocational, are established and located all over the country. The research findings indicated that each year many new private schools are open and at the same time many private schools were closed down. Those private schools are established to provide education for children and youths in the areas where the Office of the Private Education Commission designated and complied by the rules as issued in article 3, consisting of 5 factors the private schools must have; 1) philosophy, the target of schools, 2) curriculum and instructional process, 3) school personnel, 4) educational resources and 5) educational administration (Office of the Private Education Commission, 2553: p.34)

Management of the Buddhist Charity Schools of monasteries involved with the necessary management resources, the 4 M's; Man, Money, Materials and Management. Some resources are more limited. The administrators of the Charity schools must have criteria for the most effective management according to 4 missions; academic, budget, personnel and general management. The Buddhist Charity schools of monasteries are normally managed by abbots, abbot assistants, school committees. Some monasteries allocate lands for government to build schools. Some monasteries build schools and hire teachers and educational personnel to teach and run the business. Some schools collect educational fee from students and some schools do not

collect fee, let students learn free of charge and some monasteries use monks who have qualifications to teach using budget of monasteries. The contents of curriculum concentrate on morality and Buddhism as the core course and the rest of the curriculum are from the government, the Ministry of Education. The Buddhist Charity schools of monasteries are under the jurisdiction of the government(Office of the Private Education Commission, 2552, p.7)

The Buddhist Charity schools of monasteries face financial problems just like general private schools since they cannot charge the educational fee from students' parents due to they are poor people causing many schools close down or some schools transfer the right of ownership to government to continue the operation.

The writer sees the importance of Buddhist Charity schools since they are the original institutes to implant morality and ethics for children and young people leading to perfect humankind in the future. For this reason, the writer presents this article "Management of Buddhist Charity Schools of Monasteries in Thailand". The administrators and other who involve in the management of the charity schools can use this information as a supplementary part of management of the Buddhist charity schools for the full efficiency and prosperity.

2. General conditions and problems of Buddhist Charity schools of Monasteries.

School management always faces some problems, big or small of the case. The schools administrators use knowledge, skill and sincerity to solve problems. The problems of school management are as follows: (Ampha Boonchuay, School Administration, 2551, p.187)

Curriculum implementation; the problems of objectives of education. Objectives of curriculum are too many, technical problems of learning and teaching, problems of secondary education management, problems of measurement and evaluation according to the curriculum. The curriculum itself has many problems in many aspects; contents of curriculum are overloaded, periods for learning are limited, integrated learning is not effective and confused, teaching media are not sufficient, good content but not applicable, some teaching plans are not coincided with the curriculum, evaluation tools, handbooks for evaluation, objectives of evaluation are good but not applicable, lack of qualified teachers and textbooks.

Problems from administrators: academic work will not meet targets if administrators do not pay full attention to the school administration. Academic work is the heart of schools. Administrators are the persons who will make successful academics. Administrators involve in many activities and pay less attention to the academic work since it yields results slowly. Administrators do not follow up the academic work continuously.

Problems from teachers: Administrators must place importance upon teachers because they are persons who run the academic work smoothly. The problems are the teachers do not understand the contents of subjects as filled in the curriculum. Teachers teach students as a big group without thinking of individual differences. The weak students cannot follow teachers and teachers do not teach subjects they learnt from the past. Teachers do not pay attention to further education or new knowledge seeking, using the old method, not open a chance to students to express their opinions. Problems from teachers can be summarized into sub-categories as: teachers lack responsibility in teaching, in creativity, in pursuing new knowledge. Teachers are not eager to improve themselves. Teachers have many personal problems such as debts, love affairs, not to try to understand the new contents in the curriculum. Teachers can teach only one major subjects they had learnt from the past. Teachers have many functions and duties interfering the teaching work that make teachers teach without main objectives. Teachers do not use teaching media to teach the subject they have learnt from the past that cause the ineffective teaching. Administrators must pay attention to the teaching quality by training, demonstrating and guiding teachers to perform their responsibility effectively. Administrators must supply teachers with good textbooks, teaching media and encourage teachers to be energetic and see the importance of teaching. Besides, administrators must be good examples for teachers.

Problems from students: students are another problems along with other problems that cause academic works ineffective. Students are always absent from classes because they have to help their parents with chores and other routine work. Students do not have necessary materials, learning aids. They have different backgrounds, different language, different culture and different intellectuals. Some students have health problems from malnutrition. Students problems must be solved by those who are involved and related to schools administration by fund raising to support them with lunch and other things and schools administrators should convince parents to see the importance of education.

Problems from parents: Participation from parents is the necessary matter in order for the academic administration to run smoothly, because parents are those who look after and take care of students while students are at home. This problem arises because parents do not see the importance of education and let duty be of teachers' In fact parents want to help support education for their children but their economical limitation prevents them from doing so. The problems of education administration does not arise just from curriculum and administration but also from environment around schools, from economical conditions of parents, schools are so far away from residences causing students going to schools late or absent from schools.

In conclusion, there are problems in every management even the educational management. The problems might be or small, the educational administrators must use knowledge, skill and sincerity to solve the problems. The problems from educational administration are curriculum implementation, from administrators, from teachers who do not understand the contents of learning and teaching as provided in the curriculum.

3. Administration of Buddhist Charity Schools of Monasteries

Administration is the process of policy implantation, coordination, controlling and managing everything relating to schools that lead to the educational objectives. School administration involves activities everybody in the organization must participate in order to develop every aspect of personnel from personality, knowledge, competency, behavior and virtues to fit the norm of society in which ones live (Noppong Boonjitraud, 2553, p.4). School administration is activities of a group of people to develop education for children and young people so that they will grow up to be good and valuable members of society. School administrators have important functions in the areas of academic, service, budget, personnel and general management. (Som-sak Kongtin, 2553. p.4). School administration also involves curriculum and instruction development, routine works, local community relations, buildings and facilities management, school bus, school administrative process development and students superintending (John A. Ramsayer and others, 2009. p.18)

Ministry of Education issues the rules for administering schools in monasteries, evaluation, subject comparison for transferring. Schools in monasteries must issue the rules and regulations for school evaluation, encouraging teachers to have lesson and evaluation plans, learning activities, evaluation in the real situation. There should be knowledge and experience transfer from other institutes.

The Ministry of Education Issued the Strategies for Buddhist Charity Schools of Monasteries as:

1. Academic administration; the curriculum used at Maikrongtong Monastery is the curriculum of the Ministry of Education, Teachers have to study content, objectives of the curriculum, separating the contents of cognitive, affective and psychomotor domains from each other, set up areas and activities for learning, emphasize students-centered learning technique for the best benefits of students.
2. Learning and teaching: Every curricular must emphasize Student-centered learning to develop skill in systematic thinking, in doing, problem solving. At the secondary level, there must be any learning activities including media and other teaching aids use. Teachers analyze learning for classroom division in line with student intellectual and capacities. At the elementary level,

teachers manage students to learn how to think creatively, to questions, to express ideas and opinions or project with teachers' advices and evaluation in the real situation.

3. Learning and teaching media production; schools assign each group of curriculum organize and make records of teaching equipment and media for teachers to use conveniently. Each classroom must have one teacher attended. Schools, teachers as well as students purchase or provide educational media for each classroom for each subject every year. Schools must allocate budgets for the teaching media for each subject and to replace the old and obsolete ones. Schools should give chances to students to learn from computers, CAI programs. Teachers must have computer competency to help students learn language. For elementary level; one classroom with 56 students must have one multimedia room that can be used to teach and learn every group of subjects. The teaching media must be enough for every room.

4. Measurement and evaluation; There must be evaluation according to the rules and regulations of the Ministry of Education; pre-test for students background for the preliminary adjustment, evaluation during learning to evaluate each group of subjects with observation form and testing for knowledge once a semester and after learning session evaluation; there must be testing 2 times a semester, 4 times an academic year, in August, October, January and March. Evaluation during the semester to improve and develop students, evaluation at the end of semester to judge the learning process. The evaluation is performed in the real setting that cover, cognitive affective and psychomotor domains and the learning objectives.

5. Free learning: students do not have to pay for education fee due to Maikrongtong Charity school received supporting budget from government. The Buddhist Charity Schools of monasteries recruit personnel to assign for the posts by qualifications as: 1) personnel and instructors; There is one instructor in each classroom to teach, supervise, guide and superintend students and support other instructor who come to teach other specific subjects to the class. 2) libraries development; Libraries must be established for teachers and students to use as the learning center, to explore and retrieve data for references. The center for teachers and students learn technology together happily. There are academic activities promotion each month and opening opportunities for skill development academic competition, There are recruitment for good and clever students in 5 major subjects to join schools and supplement teaching for academic excellence. 3) Ethical morality; There are activities promoting Buddhism ethical morality enhancement by chanting, loving-kindness spreading, meditating in silent standing position in front of the flag posts before singing the national anthem. Chanting after class is adjourned, precepts undertaking on Buddhist Sabbath day, competition in Dhamma quiz show programs, Dhamma training projects inviting monk teachers, teachers and school personnel or supervisors who are keen in Buddhism to conduct the training. Students should be divided into 4 groups for internal competition in academic skill, sport with opening and award presenting ceremonies. Buddhist Charity School management is the process of responsibility undertaken by administrators to develop curriculum, teaching and learning techniques, students service, finance and facilities and community relations and to administer the educational curriculum according to the rules and regulations of the Ministry of Education and to assure the quality of education, give academic service to communities and measure and evaluate the educational administration.

4. Conclusion

The targets of Buddhist Charity Schools of monasteries are to develop learners to have ethical knowledge, to have natural progress in physical, mental, emotional, social, intellectual progress, to have education achievement at good level and to have good Buddhist identity under the philosophy of Buddhist Charity Schools of monasteries that "development of educational quality, teachers have ideology to follow teachers' codes of ethics. Self development for academic excellence, abiding by teachers' codes of ethics, leaders in sacrificing for others, administrative process development to manage by rules, transparency, efficiently and working pleasant atmosphere, resources development for teaching and learning, to create building, places and environment to meet sanity standard, secured, clean, pleasant place for education. Media, equipment, innovation and tech-

nology have been developed to support and develop learners in religion, sport, music, arts, drama and community public relations.

References

- Ampha, B. (2008). *School Academic Administration*. Bangkok: Odeon Store.
- Anuwat, K. (2015). Leader in the Globalization. *Journal of MCU Social Science Review*, 4(2), 25-37.
- Anuwat, K. (2016). *Buddhist Human Resource Management*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya Printing.
- John, A. R., etc. (2009). *Factors Affecting Educational Administration*. Ohio: State University.
- Noppong, B. (2010). *Principles of Educational Administration*. Bangkok: Pit Printing.
- Office of the Private Education Commission. (2009). *Charity School Monastery*. Bangkok: Rungsilp Printing.
- Office of the Private Education Commission. (2010). *Educational Quality Acerditation of Private Schools*. Bangkok : Ministry of Education.
- Somsak, K. (2010). *Principles of Educational Administration*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.